

Četvrtak, 18. april 2002. godine

Svedok Veton Suroi

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio sudu

Početak sednice u 9.02 h

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Najs (Nice).

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, zatražio sam da pronađu sledećeg svedoka. Nisam uspeo da ga pronađem jutros. Ne znam u kojoj se prostoriji on sada nalazi. On će svedočiti na otvorenoj sednici i neće zahtevati nikakav pseudonim. Dok on ne bude uveden u sudnicu, mogu li da iskoristim priliku i da pomenem dve stvari vezane za svedoke. Nadam se da ćemo sa ovim svedokom, završiti danas i sutra, ostavljajući dovoljno vremena za bar jednog od 92bis svedoka. Nadam se da ćemo uspeti i više, ali najmanje jednog. Ja neću ići redosledom kada su u pitanju svedoci 92bis. Broj tri na spisku je Latifi Rahim (Latifi Rahim). Izvinjavam se, radi se o svedoku broj četiri, to je Džafer Bećiraj (Xhafer Beqirai). On polaže doktorat u ponedeljak i učinio je sve što je moguće da bi ispitivači prilagodili raspored suđenja. Međutim, on to nije uspeo da uradi, tako da mora da se vrati kući u subotu. A druga stvar koju želim da kažem odnosi se na ambasadora Volebeka (Vollebek), koji je norveški ambasador u Sjedinjenim Američkim Državama. I on je trebalo da se pojavi u vreme kada je optuženi bio bolestan. Onda je trebalo da dođe sledećeg utorka, međutim sledećeg utorka Sud ne zaseda. On je ponovo pogledao svoj dnevnik, te on može da dođe 8. i 9. jula, i ne može da dođe ni u jedno drugo vreme. On je nama dao taj svoj raspored, i ja se nadam da ćemo onda tog ponedeljka i utorka moći da čujemo njegovo svedočenje.

SUDIJA MEJ: Da. Nadajmo se, na samom kraju vašeg slučaja u izvođenju dokaza za ovaj deo optužnice.

TUŽILAC NAJS: Svakako.

SUDIJA MEJ: Mi treba da učinimo sve što je moguće da sa ovim svedokom završimo danas i sutra i to zavisi od vas, gospodine Najs, koliko brzo vi možete da radite sa ovim svedokom.

TUŽILAC NAJS: Da, trudiću se da kad god je to moguće budem što kraći, da imamo što više odgovora sa da ili ne gde god je to moguće i da se time pozabavim ako je to uopšte moguće u dve sesije tako da će i optuženi onda imati dve sesije, ako ih bude zah-tevao, za unakrsno ispitivanje.

SUDIJA MEJ: Čini mi se da se ovde svedoči o nekim stvarima koje su se desile i pre onoga što je relevantno u optužnici, tako da možda to treba preći što je brže moguće ili čak nešto izostaviti. Neka svedok sada položi zakletvu.

GLAVNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

SVEDOK SUROI: Svečano izjavljujem da ću govoriti isitinu, celu istinu, i ništa osim istine.

SUDIJA MEJ: Hvala vam. Izvolite sestii.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Časni Sude, ja ću se prvo baviti kontekstualnim stvarima. Znam da je Sud pomenuo neke teme u vezi s obrazovanjem. Međutim, time ćemo se baviti sa određene tačke gledišta i imam razloge za to, ali ćemo to uraditi u najkraćem mogućem vremenu. Ja ću voditi svedoka o onim stvarima koje nisu sporne, da bismo uštedeli na vremenu. Gospodine, molim vas da nam kažete kako se zovete.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja se zovem Veton Suroi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste Albanac sa Kosova, sin diplomate i živeli ste u Boliviji, Meksiku i kratko u Londonu. Vi ste obrazovan

čovjek, govorite nekoliko jezika i po struci ste novinar i izdavač. Da li je to tačno?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Prvo ste kao novinar počeli da radite u novinama "Rilindja" (Rilindja).

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Period između 1982. i 1990. godine. Da li ste vi zbog nečega što ste tamo objavili izgubili svoj posao?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, tačno je. Nisu mi dali da u sopstvenim novinama pišem godinu dana.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mislim da je to bilo nakon što je štampan ili objavljen jedan intervju sa jednim hrvatskim intelektualcem, Brankom Horvatom, koji je primetio da Kosovo treba da bude republika unutar Jugoslavije. Da li je to tačno?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, to je tačno.

SUDIJA MEJ: Izgleda da imamo problem sa prevodom.

TUŽILAC NAJS: To nisam proverio.

prevodilac: Može li molim vas svjedok govoriti u mikrofon?

SUDIJA MEJ: Sada radi. Izvolite.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Suroi, prevodioci su vas zamolili da govorite glasnije i da govorite u mikrofon. Mislim da su te iste novine zatvorene 1990. godine i ponovo otvorene pod upravnim odborom u kome su bili Srbi.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, kada su uspostavljene vanredne mere širom Kosova, kada su zatvoreni ne samo "Rilindja" već i prištinska televizija i radio takođe, a i Skupština je suspendovana, kao što su suspendovane i sve ostale institucije koje su davale autonomiju kosovskim Albancima.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste vi pokrenuli jedan nedeljni časopis i bili njegov glavni urednik i izdavač u septembru 1990. godine i možete li nam vi izgovoriti ime tako da bismo mi znali kako se ono pravilno izgovara?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Novine su se zvale "Koha" (Koha) i to je bio prvi nezavisni albanski nedeljnik.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. Da li je tokom 1991. godine u jednom periodu taj časopis bio zatvoren?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Novine "Koha" su bile registrovane u Hrvatskoj koja je bila jedna od dve jugoslovenske republike u kojima su privatni časopisi mogli da budu registrovani. Početak rata između Srbije i Hrvatske učinio je nemogućim da časopis "Koha" bude štampan i distribuiran.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I koje godine je štampanje obnovljeno?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Pre svega, zbog prepreke prema njegovoj registraciji u Srbiji, koja je trajala oko šest meseci, ponovo se pojavio 1995. godine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala vam. Da li je kasnije ponovo ugašen, i ako jeste, koje godine i, u jednoj rečenici, pod kakvim okolnostima?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Nakon objavljivanja fotomontaže pod nazivom "Anšlus 1989" koja je prikazivala optuženog, bezbednost, organi Državne bezbednosti opkolili su izdavačku kuću i zaustavili su distribuciju časopisa aprila 1996. godine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Šta se desilo sa zaposlenima i zgradom?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Pripadnici Državne bezbednosti, pripadnici srpske Državne bezbednosti ispitivali su neke od zaposlenih, raspitujući se oko metodologije rada zaposlenih u časopisu, eventualne odgovornosti ljudi koji su sarađivali u časopisu u pogledu štampanja časopisa. Štamparska presa je zatvorena i

zapečaćena od strane Državne bezbednosti, sa pečatom Državne bezbednosti.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je ovaj događaj privukao bilo kakvu međunarodnu pažnju? Samo da ili ne.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislim da su zbog serije protesta u državi, pripadnici Državne bezbednosti u Srbiji, i posebno organizacije za slobodu govora, dozvolile da ovaj slučaj padne u zaborav i časopisu je bilo dozvoljeno da izlazi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Paragraf šest. Da li je "Koha" prerasla u dnevnu novinu kao "Koha ditore" (Koha Ditore) u aprilu 1997. godine? Izvinite me. Tada je postala dnevna novina i tada ste imali i časopis i dnevnu novinu.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da. Te iste godine pojavila se dnevna novina.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste vi bili vlasnik oba izdanja?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kakva je bila uređivačka politika vaših izdanja? Paragraf sedam.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mi smo se uvek trudili da budemo nezavisni ili sa uređivačkom politikom koja će biti kritička jednako kao i profesionalna i otvorena ka svim izvorima informacija.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kakav ste, ako ste uopšte imali bilo kakav, prepoznatljiv stav prema partiji Ibrahima Rugove (Ibrahim Rugova)?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Imali smo kritički stav, naročito zbog načina na koji se predstavljala stvarnost, ali, koja je uvek prikazivala samo pola istine. Ali isto tako sam pokušavao da zastupam stavove i politička gledišta stranke i gospodina Rugove lično.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je gospodin Rugova i njegova stranka, da li su oni izražavali mišljenje u vezi budućnosti Kosova i njegove nezavisnosti?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, gospodin Rugova lično i njegov informativni aparat stvarao je utisak da je nezavisnost Kosova nešto što je pitanje dana, i da se čitava međunarodna zajednica svakodnevno bavi pitanjem Kosova. U toku kritičnog perioda, pre pregovora u Dejtonu (Dayton), Demokratski savez Kosova je u suštini išao okolo i pričao da će se pitanje Kosova rešiti u Dejtonu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je to bio stav koje su vaše novine prikazivale kao realan ili ste vi imali drugačiji stav prema tome?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mi smo jasno istakli, na osnovu nekoliko izvora, da je ovo iskrivljivanje stvarnosti i da je naša profesionalna dužnost da građane Kosova obavestimo o tome u kakvom je u stvari stanju Kosovo, okupirano Kosovo, a to znači da je okupirano od strane srpskih snaga.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Konačno, u pogledu ovih osnovnih stvari, da li mi možemo videti kako je ovo uticalo na vaš stav i na način kako ste vi sagledavani, kako ste vi posmatrani kao rezultat stava vaših novina, kao neko antisrpski nastrojen ili ne?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mi smo jasno bili protiv srpskog režima, režima vlasti i fašističke ideologije. Dok smo u isto vreme bili otvoreni prema gledištima srpskih stanovnika koji su izražavali stavove liberalne opozicije, u isto vreme smo bili jedine albanske novine koje su prekršile tabu, tako što smo počeli da spominjemo nezavisnu novinsku agenciju "Beta", zbog čega su nas ekstremistički krugovi u nekoliko navrata optužili da mi predstavljamo beogradsku platformu i informacije iz Beograda.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mi ćemo kasnije doći na još neke događaje u vezi s novinama, ali sada da prođemo brzo kroz taj isti vremenski period, samo ćemo se ukratko baviti vašim političkim aktivnostima. Vi ste na jedan ili drugi način ceo život bili uključeni u političke aktivnosti. Da li je to tačno?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, ja sebe vidim kao aktivistu građanskog društva.

SUDIJA MEJ: Gospodine Najs, siguran sam da ćete imati u vidu da se mi moramo držati relevantne politike. Ako se suviše bude govorilo o politici, postoji opasnost da onda skrenemo sa teme.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ja jesam svestan toga, ja sam samo hteo da se malo pozabavim pozadinom informacija u vezi s ovim svedokom zbog konteksta i zbog kredibiliteta u slučaju da se bilo koji aspekt njegovog svedočenja dovede u pitanje od strane optuženog. Gospodine Suroi, vi ste naveli u rezimeu da ste pisali članke za hrvatsku štampu koja je imala kritički stav. Vi ste takođe učestvovali u Udruženju za jugoslovensku demokratsku inicijativu (UJDI) od 1989. godine, a to je bio pokret za demokratizaciju Jugoslavije, koji je bio zastupljen širom Jugoslavije. Da li je to tačno ili ne?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, to je tačno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste pomogli da se osnuje prvi sindikat za građevinske radnike 1989. godine. Da li je to tačno?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I vi ste učestvovali u parlamentarnom omladinskom pokretu od 1990. do 1992. godine, ali onda ste istupili iz te političke organizacije i onda ste po mom mišljenju ispoljili svoj interes za politiku na drugi način.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I ako bude potrebno, vi možete detaljnije dati informacije o demonstracijama, uključujući i one koje ste vi delimično organizovali, na primer, demonstracija sa svećama u februaru 1990. godine, zbog ubistva nekih 30 ljudi tokom prethodnih demonstracija.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: 1991. godine vi ste bili poznati kao osoba koja je organizovala jedan protest protiv nasilja i rata i vi ste zbog toga bili osuđeni na 60 dana zatvora, a odležali ste dva dana.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, to je tačno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mi ćemo se kasnije baviti ovim iz paragrafa 15 kada dođemo do vaših sastanaka u vezi s optuženim. Radilo se o demonstracijama posle masakra u Prekazu (Prekaz) 1998. godine. Recite nam šta vam se desilo zbog vašeg učešća u tim demonstracijama?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mene je pretuklo nekoliko srpskih policajaca dok smo protestovali, tako što smo sedeli na jednoj prištinskoj ulici. Tom prilikom mi je povređena ruka.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Moliću vas da nam malo uopštenije nego onako kako je navedeno u rezimeu kažete nešto o nekim temama iz obrazovanja. Veće je već dosta čulo u vezi s istorijatom Sporazuma o obrazovanju, tako da možemo time vrlo brzo da se bavimo. Ali možete li u nekoliko rečenica da nam objasnite zašto je obrazovanje za Kosovo bilo tako važno pitanje. Možda oni koji nemaju iskustva sa Kosova ne mogu to tako lako da razumeju, ljudi iz drugih zemalja.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Albanci na Kosovu bili su pri kraju Drugog svetskog rata gotovo svi u potpunosti nepismeni. To je bilo nasleđe koje su nosili Albanci, pogotovu imajući u vidu da je prvi objedinjeni albanski alfabet napravljen 1908. godine, dakle veoma kasno. Zatim, tu je i nasleđe iz doba Kraljevine Jugoslavije. U to vreme nije bilo dozvoljeno otvaranje albanskih škola. Postojala su dva temeljna faktora: prvi je prenaplašena potreba da se ljudi obrazuju na svom maternjem jeziku i drugi, demografsko pitanje. Albanci su najmlađi narod u Evropi. Prema tome, među njima je veći broj mladih ljudi koji rastu i koje treba obrazovati nego u drugim zapadnim zemljama. A u to vreme, mislim na godine 1989. i 1990. albanske škole bile su zatvarane. U to vreme svaki četvrti albanski građanin na Kosovu bio je na neki način vezan za obrazovanje bilo kao učenik, bilo kao učitelj. U političkom razvoju

albanskog naroda na Kosovu proširenje autonomije bilo je tesno povezano sa povećanom mogućnošću da se ljudi obrazuju na vlastitom jeziku. To je dovelo do osnivanja Univerziteta i do poboljšanja studija na tom Univerzitetu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je značaj obrazovanja za kosovske Albance nešto što drugi mogu lako prepoznati i shvatiti, ovde mislim recimo na ljude na vlasti u Srbiji?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Bilo je jasno da deo sukoba između antialbanske ideologije u Srbiji i kosovskih Albanaca stoji na pitanju obrazovanja i na stalnim naporima da se osujeti obrazovanje na albanskom. Stvari su konačno eksplodirale nakon ukidanja autonomije i manifestovale su se u zatvaranju albanskih škola što je bio jedan oblik zaustavljanja rasta albanske populacije na Kosovu i zaustavljanja sazrevanja državotvornosti albanskog naroda na Kosovu.

TUŽILAC NAJS: Postoje samo tri dokazna predmeta u pogledu ovog svedoka. Prvi je K2408. Ovo je izveštaj Saveta bezbednosti od 24. decembra 1992. godine.

sekretar: Dokazni predmet Tužilaštva broj 101.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Zanima nas strana 17, gornji desni ugao. Gospodine Suroi, vi ste pogledali ovaj dokument.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ja vas molim da nam nešto kažete o sadržaju paragrafa 47 koji se odnosi na Kosovo i gde se pominje obrazovanje. Molim vas samo da budete kratki.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ovaj dokument odražava politički stav koji smo zauzeli u to vreme, a to je stoga što je pitanje političkog statusa Kosova teško pitanje koje se ne može lako rešiti, mada to pitanje statusa ne može narušiti pravo građana Kosova da se obrazuju na maternjem jeziku. I od tada, albanski političari uvek su na miroljubiv način insistirali da se postigne sporazum i da se

međunarodna zajednica uključi u rešavanje ovog izuzetno teškog problema, a to je problem obrazovanja koji je direktno imao veze sa velikim brojem građana Kosova. Tako 1991. i 1992. godine, a to je period koji pokriva ovaj dokument, mi smo pokušali na međunarodnim konferencijama, na sastancima sa međunarodnim političarima da kreiramo način na koji bi se škole mogle otvoriti bez obzira na to što je pitanje statusa Kosova bilo nerazjašnjeno. Dakle, to je bio deo naše politike da na miroljubivi način rešavamo svakodnevne društvene probleme, a da pri tom ostavimo pitanje statusa za vreme kada se steknu pravi uslovi za rešavanje ovog pitanja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, imajući, dakle, to na umu i ovaj dokument kojim se svako može poslužiti idemo sada na paragraf 18. Nešto kratko o istoriji, budući da je reč o nečemu što smo već čuli od drugih svedoka. Postojao je Sporazum o obrazovanju u kojem je posredovao Sent Edidio (Sant Edigio) koji je potpisan u septembru 1996. godine kao što ovde stoji, sporazum je i eventualno objavljen, ali ne i sproveden.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da naglasim, sporazum nije sproveden, iz kojih razloga?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislim da je sporazum bio zloupotrebljen kako bi se stvorila blokada za pregovarački proces i kako bi se umanjio moment pregovaračkog procesa na albanskoj strani, time što bi se ceo problem Kosova sveo na pitanje da li će se ova ili ona škola otvoriti ili ne. A u stvari taj sporazum i odlaganje sprovođenja tog sporazuma bila je taktika da se odgodi rešavanje kosovskog pitanja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Paragraf 22, otprilike u isto vreme kada je postignut sporazum, da li je bilo demonstracija u vezi sa izborima u Srbiji?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: To su bile demonstracije nakon sporazuma koje su se održale u Beogradu, a ticale su se lokalnih

izbora za koje su opozicione stranke rekle da se radilo o izbornoj krađi i to je dovelo do nezadovoljstva među građanima u Srbiji.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li nam možete nešto reći o tome kakve su bile posledice tih demonstracija?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislim da je slabost ili odgovor opozicije u Beogradu doveo do sloma od strane državnog aparata. Isto tako u nekim slučajevima početkom 1990-ih godina, sve negde do rata dolazilo je do sukoba između srpskog režima i opozicije i to se kasnije i odrazilo i u ratu koji je počeo u Hrvatskoj. Kosovu je slabljenje unutrašnjih odnosa vlade i opozicije u Srbiji bio signal da dolazi trenutak da će srpski režim skrenuti pažnju javnosti prema Kosovu zato jer se radilo o jednoj nacionalističkoj spletki.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sledeći niz pregovora o kojima možete govoriti iz ličnog iskustva jesu razgovori pod pokroviteljstvom "Bertelsman naučne fondacije" (Bertelsmann Science Foundation) koji su se odvijali negde krajem 1996. i početkom 1997. godine. Da li je to tačno?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I tokom tih razgovora koji su se održavali na Rodosu (Rhodos) u Grčkoj i na drugim mestima, vi ste imali kontakt sa političkom strankom koju je u to vreme vodio ministar unutrašnjih poslova Dušan Mihajlović.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: To je sadašnji ministar unutrašnjih poslova Dušan Mihajlović. U to vreme, on je bio deo građanskih udruženja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I vi ste nabrojali ostale koji su bili uključeni u paragrafu 23. Recite nam, koliko su ozbiljno ti pregovori shvaćeni i kakav je bio njihov rezultat? I mi možemo prezentovati dokument koji se time bavi i nastaviti dalje.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Postojala su tri osnovna pitanja. Prvo, mi smo svi smatrali da je otvoren i drugi kolosek u pregovo-

rima. Taj drugi kolosek nije uključivao pripadnike vlade. Međutim, naša spremnost da pregovaramo trebala je da bude njima prene-
ta. Drugo, na tom sastanku smo mi, predstavnici Kosova, pokazali
našu spremnost da na novi način pridemo rešavanju pitanja Koso-
va. Dakle, na taj način da ne govorimo o pitanju statusa jer je to
pitanje koje dolazi na kraju, nego da stvorimo okvir unutar kojeg
bi se mogao odvijati miroljubivi proces koji bi s jedne strane doveo
do poboljšanih životnih uslova, a s druge strane do razgovora o
kraju pregovora, kojima se moglo prići bez predrasuda. Treće, mi
smo obema stranama izrazili naša strahovanja o tome da bi izosta-
nak pregovaračkog procesa mogao dovesti do rata i pogoršanja
situacije jer bi situacija bila nestabilna i to dugoročno. Zato smo
insistirali da se po svaku cenu izbegne rat i postigne miroljubivo
rešenje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Drugi dokument je K2824. Mislim da
je drugi sastanak bio u Halkiju (Halki), u Grčkoj. Da li je to tačno?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Prvo u Minhenu (Munich), a zatim
na Halkiju.

sekretar: Dokazni predmet Tužilaštva broj 102.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: To je čini mi se dokument od pet stra-
nica. Datiran je sa 1997. godinom, Halki. To su Zajedničke prepo-
ruke, to svako može pročitati. Vidimo da ovde na prvoj stranici,
treći paragraf, stoji ubeđenje da je opšta demokratizacija Srbije
nužan, ali ne i dovoljan preduslov za pomirenje Srba i Albanaca
i zatim dalje se navodi ono što je potrebno. I na sledećoj stranici
stoji da "dogovor o školstvu iz septembra 1996. godine treba da
bude sproveden bez daljeg odlaganja" u poglavlju "Izgradnja
poverenja je praktično rešenje za poboljšanje situacije". Da li je
ovaj dokument, a vidimo da pokriva i druge teme, po vašem sudu
na dobar način predstavljao tadašnju poziciju?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: To je dokument u kojem se vidi
način na koji se to pitanje moglo rešiti. U njemu se vidi obim disku-
sija i vidi se da su albanska i srpska strana imale suprotne stavove o

tom dokumentu. Međutim, taj dokument još uvek odražava onaj stepen konsenzusa koji se u tom trenutku mogao postići.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Još nekoliko pitanja o ovom pregovaračkom procesu. Paragraf 27. Spomenuli ste Mihajlovića, bili su tamo i drugi, Tanić i Simić, koji su bili uključeni. Kakav je bio njihov stav o mogućnosti održavanja *statusa quo* na Kosovu u to vreme?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Svi srpski učesnici zauzeli su stav da se *status quo* ne može održati i oni su upozorili nas na talas nasilja. Oni su svi bez izuzetka bili protiv tog talasa nasilja koji se u to vreme spremao. I oni sami su znali za to.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znači oni su potpisali ovaj dokument koji mi gledamo i onda su se s njime složili.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, koliko je meni poznato izneto je obećanje da će se ti stavovi preneti srpskim vlastima.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Poslednja dva pitanja. Srpske vlasti, odnosno optuženi, da li su oni učestvovali u ovim razgovorima ili ne?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Imamo informacije da je jedan od učesnika koji je bio u vladinoj koaliciji skriveno preneo stavove vlade.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možete li imenovati tu osobu ili ne?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Bio je to gospodin Tanić. On je predstavljao stranku Nova demokratija, a ona je bila u vladi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste vi razumeli da je kopija ovog dokumenta koju smo mi upravo pogledali prosleđena optuženom ili nije?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Prema informacijama koje sam ja lično dobio od strane Fondacije "Bertelsman", ovaj dokument je predat nemačkom ministru inostranih poslova Klausu Kinkelu (Klaus Kinkel) u Beogradu i predat je takođe srpskim vlastima uključujući i optuženog na tom sastanku.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste onda, o tome ćemo čuti, učestvovali u pregovorima u Rambujeu (Rambouillet). Stav pregovarača, albanskih pregovarača sa Kosova na tim sastancima Fondacije "Bertelsman", da li je on bio prema vašem mišljenju konzistentan ili nekonzistentan sa onom linijom koju su zauzeli u Rambujeu?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislim da jeste bio konzistentan u tome da smo mi pokušali da tražimo jedan okvir samouprave koji bi ostavio pitanje statusa Kosova otvorenim tako da se status Kosova unapred ne bi određivao ili prejudicirao, ali prvo je trebalo rešiti svakodnevne teme, a pre toga se morao naći nekakav administrativni okvir koji ne bi unapred odlučivao o političkom statusu Kosova. Posle toga smo mogli da razgovaramo o statusu Kosova. Svi napori delegacije na pregovorima u Rambujeu su bili skoncentrisani na to da se zaustavi rat.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Na to ćemo doći za koji trenutak. Da bismo kompletirali ovu tezu, a sad preskačemo pasuse 29 i 30, da li je održana serija ili par pregovora pod nazivom "Projekat za etničke odnose", a razgovori su održani u Beogradu 1997. godine? Da li ste vi učestvovali u tome ili bar na drugom sastanku u Njujorku?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja sam učestvovao na oba sastanka. Prvi sastanak održan je u Beogradu, na njemu smo bili profesor Agani (Agani) i ja, a kasnije je albanskih učesnika bilo još više. Na ovom prvom sastanku u Beogradu bio je prisutan jedan od članova rukovodstva srpske Socijalističke partije Srbije, gospodin Perčević.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I da li je iz ovih sastanaka nešto proizašlo?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislim da smo pokazali dve stvari. Prvo, pokazali su spremnost Albanaca sa Kosova da insistiraju na miroljubivom rešenju, a drugo, pokazali su da postoji veliki jaz između stavova Albanaca i stavova srpskog režima i donekle između stava srpske opozicije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možda nije u hronološkom sledu, ali dolazi do ponude o posredovanju od strane osobe koja se zove Pacoli (Paccoli) ali od toga nije ništa na kraju bilo?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Koliko ja znam, kao što mi je pokojni profesor Agani rekao, jedan poslovni čovek koji je imao veze sa srpskim režimom i sa optuženim ponudio je svoje usluge, da bude posrednik, ali ovu ponudu je odbio profesor Agani.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mi smo sada na jednoj temi, a u vezi s kojom je Veće već čulo od prethodnih svedoka. Naime, radi se o sastancima na kojima je učestvovao gospodin Bakali (Bakalli) i ljudi iz Državne bezbednosti. Vi niste učestvovali u tim sastancima lično. Da li ste čuli nešto o njima?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja sam saznao za te sastanke tek nakon što su oni održani.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li su vas obavestili o nekim pretnjama, o tome šta će se desiti selima na Kosovu?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Posrednik na ovim sastancima je bio jedan član mog osoblja i on je rekao da je ishod sastanaka sa šefom Državne bezbednosti, sa Stanišićem, bio takav da je došlo do pretnje da, ako se ne nađe rešenje između Beograda i Prištine, da je srpski režim već identifikovao etnički čista sela koja će biti uništena.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U toj klimi u kojoj ste vi radili, da li je ta pretnja ozbiljno shvaćena ili ne?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Znajući odakle su potekle te reči, mi smo ih shvatili veoma ozbiljno. U to vreme smo mi imali utisak da je Stanišić osoba od poverenja optuženog i njegova poruka nama je bila veoma ozbiljna.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I kada ste kasnije saznali da su Perišić i Stanišić smenjeni, kako ste to vi protumačili?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Za mene je to bilo iznenađenje. Imajući u vidu nešto blaži stav koji je zauzimao general Perišić koji

je u to vreme imao manje konfrontativan ton i bio je sklon da izbegava sukobe, ta smena ta dva člana unutrašnjeg kruga mogla je da se protumači kao znak da se situacija pogoršava ili da dolazi rat.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možemo sada da pređemo na paragraf 35, želeo bih samo da se fokusiram na naslov ovog paragrafa. Vi ga nemate ispred sebe, ali postoji paragraf u vašem izvodu naslovljen "Uloga 'Koha ditore' za vreme rata i napad na Jašarijeve (Jashari)". Kad kažete rat, na koji rat vi mislite? Zato što je važno da i mi to znamo, da govorimo o istim pojmovima, kada je on počeo?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja mislim da je rat počeo sa napadima na Prekaz i sa pokoljem porodice Jašari.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A kada je to bilo?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Prva opsada u Drenici je bila u januaru, znači krajem 1997. godine i početkom 1998. godine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li se sećate datuma kad je došlo do ubistava?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: U martu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kakvu su ulogu imale vaše novine u odnosu na te događaje i u kojoj meri su novine stupile u kontakte sa ljudima širom sveta?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: U to vreme, naše novine su bile jedine novine koje su izveštavale sa lica mesta i ono što su naši reporteri videli bila je priprema za jedan veliki pokolj. Tu su bile porodice Jašari i Deliaj (Deliaj), i ljudi su streljani ispred svojih sopstvenih kuća. I zato što je to privuklo pažnju međunarodne javnosti mi smo svoje kancelarije otvorili svim diplomatama, stranim novinarima iz raznih zemalja da bi što brže i hitnije preneli to što se dešava i alarmirali svet da se priprema rat protiv građana Kosova, protiv Albanaca sa Kosova.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Već smo čuli o grupi G15. Da li je američki diplomata Gelbart (Gelbard) u to vreme bio uključen u to?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Gospodin Gelbart je bio prilično uključen u sve to, posebno u vezi sa idejom da Albanci sa Kosova treba da oforme pregovaračku grupu koja treba što hitnije da se uključi u pregovore sa režimom u Beogradu. Kao rezultat atmosfere koja je bila stvorena, pregovaračka grupa G15 je formirana i ona je trebala da predstavlja široki spektar mišljenja na Kosovu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I vi ste učestvovali u tome?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, ja sam bio član grupe G15 kao nezavisni član.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je gospodin Gelbart igrao važnu ulogu u ubeđivanju gospodina Rugove u pogledu toga kakav on stav treba da zauzme u odnosu na rad G15?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislim da je gospodin Gelbart bio ključna ličnost koja je ubedila gospodina Rugovu da u ovoj pregovaračkoj grupi treba da bude zastupljen jedan širok spektar ljudi, pogotovo u situaciji u kojoj je gospodin Rugova verovao da je izabran za predsednika Kosova.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ubrzo nakon što je formirana ova grupa, da li je došlo do zabrinutosti zbog odsustva međunarodnog posredovanja u tim pregovorima, u toj krizi i da li se onda ambasador Holbruk (Holbrooke) uključio?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Za nas, uslov *sine qua non* je bio da treba da postoji međunarodno posredovanje u pregovorima sa Beogradom. Ne samo da nismo verovali u iskrenost suprotne strane već smo i oguglali zbog deset godina neuspešnih pregovora sa Jugoslavijom, te smo smatrali da je međunarodno posredovanje ključni faktor koji bi doveo do uspeha pregovora. Ovaj naš stav je bio ojačan i time kada je organizovan referendum u Srbiji protiv uključivanja međunarodnih posrednika. U tom trenutku izjava ambasadora Holbruka je bila odlučujuća i sama činjenica da je otišao u Beograd i u Prištinu i ugovorio proces pregovora do kojih

je trebalo da dođe, pokazala je ne samo da je međunarodno posredovanje moguće nego takođe ključno i produktivno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi govorite o organizaciji ili o ugovoranju referenduma u vezi međunarodnog učešća. To je verovatno očigledno, ali kažite mi koji je bio ishod referenduma?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Glasanje je pokazalo da je velika većina protiv međunarodnog posredovanja. Znače, ja bih to nazvao vrlo intenzivnom propagandom od strane vlade protiv međunarodnog učešća.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Idemo sada na sastanak grupe G5 sa optuženim. Neka od datih svedočanstava koja se tiču ovog sastanka do sada su bez presedana. Na tom sastanku su takođe učestvovali i gospodin Ibrahim Rugova, Mahmut Bakali, Fehmi Agani (Fehmi Agani), Pajazit Nuši (Pajazit Nushi).

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mislim da se tada, to je paragraf 40 izvoda vaše izjave, govorilo o tome da se dovodila u sumnju sposobnost gospodina Rugove da se sam sastane i da je preferirao da na sastanak ode u okviru grupe, da li je to tačno?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mene je iznenadila vest da će se gospodin Rugova sam sastati sa gospodinom Miloševićem, pa sam, zajedno sa profesorom Aganijem i gospodinom Bakalijem odlučili smo da bi bilo teško, sa moralnog stanovišta, sastati se sa optuženim kog smo mi smatrali odgovornim za zločine na Kosovu. Međutim, smatrali smo da ipak ne treba da ostavimo gospodina Rugovu samog, zato jer smo imali izvesne sumnje o njegovoj kompetenciji da vodi plodonosni sastanak sa optuženim.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U vašem sažetku iznose se i druge bojazni koje ste imali, u vezi sa željama ambasadora Holbruka, ali nemojmo podleći bilo kakvim iluzijama. Šta su G5 i G15 imali za krajni cilj kad je reč o nezavisnosti Kosova?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Postojao je konsenzus među

Albancima na Kosovu, i to su odražavale i grupe G15 i G5, a to je da status Kosova mora biti pitanje koje će ljudi na Kosovu rešiti samoopredeljenjem. Dakle, smatrali smo da se radi o nezavisnosti Kosova o kojoj su se ljudi na Kosovu već izjasnili.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sastanak je održan 15. maja u Belom dvoru, kao što smo već čuli. Da li je to bio prvi, odnosno jedini put da ste se sastali sa optuženim?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: To je bio jedini put da sam se sastao sa optuženim.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sada nećemo prolaziti kroz razne detalje sastanka. Vi nam o tome možete reći ukoliko to postane važno ili ako vam o tome neko postavi pitanje. Kad su se optuženi i pripadnici G5 pozdravljali, da li je postojao neki nagoveštaj da se on sa nekima od njih već sastao?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja nisam imao taj utisak. Iznenadila me je toplina i bliskost sa kojom je optuženi pozdravio članove delegacije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Odgovorite molim vas da ili ne kada je reč o vama. Da li je pitanje sastanka sa optuženim za vas bilo pitanje koje je predstavljalo moralni izbor?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kad ste vi dobili šansu da učestvujete u diskusiji, paragraf 44 sažetka vaše izjave, o čemu ste govorili i kako je optuženi odgovorio?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislim da je najvažniji deo onoga što sam ja rekao bio deo posvećen nasilju i masakru porodice Jašari. Kad sam ja otvorio pitanje masakra porodice Jašari, svjedok me je prekinuo i rekao da bi bilo suludo pomisliti da bi srpska policija mogla ubijati decu. I zatim je počeo govoriti o tome kako je Adem Jašari (Adem Jashari) bio kriminalac i tako dalje, i kako je on ubio svoju porodicu. Ja sam rekao: "Pa zašto onda ne dozvolite nekom timu međunarodnih stručnjaka iz neutralne zemlje da dođe, i

da formiraju jedan međunarodni tim forenzičara koji bi došli i ispitali na koji način je porodica Jašari izgubila živote? I ako su se oni međusobno poubijali, onda bi to skinulo svaku odgovornost sa srpskih snaga. S druge strane, ako bi se dokazalo suprotno, onda bi proces identifikacije oko toga ko je odgovoran mogao da započne.”

SUDIJA MEJ: Gospodine Najs, u transkriptu ovde stoji kako je svedok rekao da ga je ”svedok” prekinuo. Možete li nam to razjasniti?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Suroi, čuli ste šta je rekao sudija. Ne znam da li je to tačno prevedeno. U transkriptu stoji da ste vi rekli ”svedok”. Ko vas je prekinuo i rekao da je nezamislivo da Srbi ubijaju decu?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Bio je to optuženi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Tvrdnja da je Jašari pobio sopstvenu porodicu, koju ste čuli od optuženog, da li ste tu tvrdnju čuli i pre toga dana?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja sam ovakvu interpretaciju događaja čuo od predstavnika srpskih snaga i čitao sam o tome u srpskim medijima.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste vi kao novinar ikada uspeli negde drugde pronaći neke argumente u prilog toj tvrdnji osim u izvorima koje ste sada naveli?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne. Nigde.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Nakon što vam je optuženi ispričao tu verziju događaja i nakon što ste vi predložili da se dovede međunarodni istražni tim, kakva je bila njegova reakcija?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: On je rekao, pošto se na njegovom licu pojavio izraz iznerviranosti: ”Videćemo”, i zatim je pogledao svog sekretara.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U kojoj je meri optuženi bio informisan o detaljima ovog događaja?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Imao sam utisak da je on bio veoma dobro informisan zato što nam je objasnio detalje, prema vlastitoj interpretaciji, na koji način je ta operacija izvedena.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li se on pri tom služio nekim beleškama ili je govorio prema sećanju?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Nije imao ništa napisano pred sobom. Govorio je veoma tečno i ja sam stekao utisak da je on zaista verovao da je ono što govori istina.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Još nekoliko tema sa ovog sastanka. Da li je neko u delegaciji ikada spomenuo pitanje obrazovanja i ako jeste, možete li nam kratko reći kakav je bio stav optuženog na to pitanje?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Gospodin Agani koji je bio odgovoran za potpisivanje sporazuma posredstvom Svetog Eđidija, otvorio je pitanje obrazovanja, što je bilo jedno od pitanja o kojima je govorio optuženi. Gospodin Agani je rekao da je sasvim neshvatljivo da se toliko kasni sa primenom sporazuma. A optuženi je na kraju sastanka, ili na kraju tog dela sastanka, rekao da srpska skupština upravo priprema zakon o obrazovanju koji će, prema njegovim rečima, rešiti neka pitanja i koji će omogućiti brže sprovođenje sporazuma.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je nešto rekao o univerzitetu?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Meni se čini da su se ključne reči odnosile na univerzitet jer je srpski rektor univerziteta sprečavao sprovođenje sporazuma. I kao što se kasnije čulo, u okviru čistki koje su usledile nakon toga, nakon pripremanja ovog zakona u srpskoj skupštini, nakon čistki na beogradskom Univerzitetu, gde je nastavno osoblje iz opozicije koje se nije slagalo sa režimom otpušteno, rektor srpskog režima u Prištini takođe je bio otpušten. Proces podele prostorija univerziteta za albanske i srpske studente tada se ubrzao.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste, naravno, bili izdavač novina, da li je nešto o tome rečeno?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: U jednom trenutku optuženi je, pokušavajući da opiše atmosferu u kojoj je živeo, mene optužio da sam diktator, i rekao mi: "Gospodine Suroi, da li su vaše novine ikada zatvorene?". On je to rekao sa smeškom, a ja sam mu odgovorio: "Da, jeste, zatvorili ste moje novine." On je bio iznenađen i pitao me je "Kada"? A ja sam rekao "Onda kada sam objavio fotomontažu. Ali to nama danas nije najveći problem. Nama je danas najveći problem nasilje i rat, oružani sukobi."

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Imamo još jedan mali problem sa prevodom. Ko je koga optužio da je diktator, u odnosu na optuženog?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Optuženi je govorio o javnom mnjenju i on nije nikoga konkretno imenovao.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znači, on je govorio da su drugi ljudi njega optuživali?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U transkriptu je to pogrešno navedeno. Da li je na kraju pitanje statusa Kosova bilo eksplicitno izneseno? Ako nije, da li je o tome optuženi nešto rekao?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Status Kosova je na samom početku sastanka spomenuo gospodin Rugova. Rekao je da su građani Kosova odlučni da steknu nezavisnost. Međutim, onda smo prešli na druge teme i optuženi nije obratio pažnju na tu temu i nije se bavio pitanjem statusa Kosova.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je on na kraju sastanka nešto rekao, ako ne o nezavisnosti, o nacionalistima ili nacionalizmu?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da. Konkretno, kada je govorio o unutrašnjim pritiscima kojima je on izložen, rekao je: "Gledajte, i ja imam tu svoje nacionaliste", dakle nacionaliste koji meni stvaraju probleme.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kada ste otišli sa tog sastanka, jeste li bili optimistični ili pesimistični ili podjednako i jedno i drugo? Vidi-mo u paragrafu 41 kako ste došli na sastanak, ali recite kako ste otišli sa tog sastanka?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja sam zaključio da je jaz između nas ogroman i da su pred nama teški dani.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kako je optuženi izgledao tokom tog sastanka, kako se ponašao i da li je to na neki način promenilo vaše poglede? Samo da ili ne?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Optuženi je osoba koja može brzo da uspostavi odnose sa svojim sagovornicima, pokušao je da stvo-ri jednu ugodnu atmosferu i želeo je da se taj razgovor odvija na jedan prijateljski način.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I kada ste se vratili sa sastanka u Prišti-nu, šta se u stvari dogodilo, što se tiče uvoza hrane?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Nekoliko kilometara pre granice između Kosova i Srbije, gde su postavljeni srpski kontrolni punk-tovi, primetili smo dug konvoj kamiona koji su vozili razne namir-nice. Kasnije smo saznali da je započela prehrambena blokada Kosova i da su to bili prvi rezultati te blokade.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je Srbija dala neko objašnjenje o tome, kako je došlo do te blokade?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Nije mi sasvim poznato kako je to protumačeno, međutim, kada je reč o našem stavu, mi smo sma-trali da se radi o jednoj neobičnoj koincidenciji. Naime, u vreme kada smo mi trebali razgovarati o tome kako da rešavamo proble-me, stvoreni su novi problemi. I mi smo se svi složili da se radi o jednoj vrsti pritiska na Kosovo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je došlo i do promene koja se ogledala u vojnoj aktivnosti, u danima koji su sledili?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Tokom tog meseca, znači meseca maja, izvršena je velika operacija čišćenja pograničnog pojasa,

posebno područja Dečana (Decani) i negde pri kraju tog meseca i početkom juna, bili smo suočeni sa povećanim brojem izbeglica. Mnogi od njih ostali su u planinama na granici između Kosova i Albanije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je dato bilo kakvo javno objašnjenje zašto je baš ova operacija izvršena u ovo vreme i koji su razlozi za sve veći broj izbeglica?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Nije dato nikakvo objašnjenje, izuzev zvaničnog objašnjenja da se radilo o antiterorističkim aktivnostima.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sastanak sa optuženim je trebalo da bude prvi u nizu bilateralnih sastanaka u kojima bi učestvovala grupa G 15. Da li je to tačno?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da. Trebalo je da se održi još jedan sastanak sledeće nedelje između našeg pregovaračkog tima i tima koji je imenovao optuženi, a koji je uključivao članove Vlade Srbije i savezne Vlade.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Došlo je do drugog sastanka. Da li se sećate datuma? Ako se ne sećate datuma, ne morate da nagađate.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, nedelju dana kasnije, znači sastanak je održan, bio je planiran za 22.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sastanak je, mislim, održan u kancelariji DSK u Prištini?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možete li da navedete one koji su prisustvovali sastanku i da li je grupa sa kojom ste pregovarali izgledala kao da može samostalno da donosi odluke?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja mislim da su oni došli iz užeg kruga saradnika, kao što je bio slučaj Nikole Šainovića ili Ratka Markovića. Ali mislim da u svakoj pregovaračkoj situaciji nisu imali pravo da donose odluke već su imali pravo samo konsultacije, a

odluke su bile u domenu osobe koju su oni smatrali svojim nadređenim, svojim šefom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I u čemu je, onda, bila svrha njihove strane u održavanju ovih sastanaka? Da li se radilo o pregovorima ili o nečemu drugom?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja nisam uočio mnogo spremnosti za pregovore, iako je na sto iznesen jedan broj pitanja, više se radilo o formi nego o sadržaju. Na primer, potrošili smo više od pola sata na raspravu o tome gde će se održati sledeći sastanak. Da li će biti održan u Beogradu, kao što smo mi insistirali da bi se pokrenuo niz takvih sastanaka u Beogradu ili u zgradi vlade u Prištini, na čemu su oni insistirali da bi se stvorio utisak da su to razgovori koji se održavaju u regionu, da se bave lokalnim pitanjima koja su iziskivala da se njima bavi na lokalnom nivou.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je ikada održan treći sastanak?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne, nije zato što je to bilo takođe teško učiniti, ali isto tako došlo je do sve većeg međunarodnog pritiska na nas, posebno od strane ambasadora Holbruka da učestvujemo na tom sastanku. Situacija se međutim pogoršavala i umesto da se stvara bolja atmosfera u pravcu pregovora, mi smo išli sve više i više u veće nasilje i otvorenije probleme. Unutar pregovaračke grupe mi smo insistirali da je potpuno nekorisno održavati pregovore dok se situacija i dalje pogoršava.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A vi, članovi G5, kako su vas opisali kod kuće zato što ste išli u Beograd?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Bilo je raznih reakcija, mnoge su bile neprijatne. Bilo je mnogo neprijatnog etiketiranja. Dva člana G15 su odlučila da daju ostavku u samom trenutku kada smo odlučili da idemo u Beograd, smatrajući da, ako se baš ne radi o izdaji, onda je to nešto vrlo blizu izdaje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A do tada, koliko je ljudi bilo raseljeno i nalazilo se u planinama?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: U maju i početkom juna suočili smo se sa velikom krizom. Bilo je pet hiljada civila koji su se krili, a sneg se još nije bio otopio. Krili su se u planinama između Kosova i Albanije, bez hrane, bez grejanja, bez ičega.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mislim da se na kraju uključila Sadako Ogata (Sadako Ogata) koja je bila na čelu UNHCR-a?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, mi smo alarmirali američkog posrednika Krisa Hila (Chris Hill) koji je bio prihvaćen i od beogradske strane. Rekli smo mu da se ovde radi o ogromnoj humanitarnoj krizi u blizini Dečana i imajući u vidu da u toj fazi osobljju UNHCR-a nije bilo omogućeno da putuje, mi smo stupili u direktnu vezu sa gospođom Ogata tako da bi ona mogla da interveniše i da pošalje humanitarnu pomoć tim izbeglicama.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ljudi su ubijeni u Ljubeniću (Lubenic) 25. maja. Da li je to tačno?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, to je bilo pre našeg sastanka sa predsednikom Klintonom (Clinton), sastanka sa četiri naša člana sa Kosova. To je bio jedan od signala, sada govorimo o plimi pogubljenja civila ispred njihovih kuća. To je bio jedan od incidenata koji je ilustrovao to da se aktivnost policije i vojske nastavljala.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Posle toga usvojen je Zakon o univerzitetima u Srbiji, o kome ste nam vi već nešto rekli, koji je na početku optuženi prikazao na sastanku kao nešto pozitivno?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, on je najavio da će biti usvojen zakon koji će neke stvari da razjasni, raščisti.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A da li je to na kraju bio pozitivan korak ili ne?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislim da je zbog toga naneseno dosta štete obrazovanju u Srbiji, univerzitetima u Srbiji, a u isto vreme su se problemi do te mere pogoršali na Kosovu da je gotovo bilo irelevantno da li će rektor Popović da ostane na svom radnom mestu ili ne.

TUŽILAC NAJS: Onda dolazimo do sastanka sa predsednikom Klintonom.

SUDIJA MEJ: Možda je sada prikladan trenutak za pauzu.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, mi očigledno želimo da okončamo glavno svedočenje početkom sledećeg segmenta rasprave, ne sredinom sledećeg segmenta rasprave. Tako da se ja nadam da i ispitivanje i unakrsno ispitivanje svedoka može biti obavljeno danas. Ako optuženi ima veoma malo pitanja za svedoka ja bih napravio dogovor, ako namerava da se tako izrazi, ja bih napravio dogovore za neke od 92bis da dođu ovde danas, u suprotnom oni svakako neće biti odmah u zgradi. Mi nećemo od njih tražiti da dođu ovde ukoliko se od njih ne očekuje da daju izjavu.

SUDIJA MEJ: Gospodine Suroi, sada prekidamo raspravu na 20 minuta. Molimo vas da imate u vidu da tokom pauze ni s kim ne razgovarate o svom svedočenju sve dok se ono ne završi, a to uključuje i članove Tužilaštva. Idemo na pauzu od 20 minuta. Molim ustanite.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Izvolite.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Suroi, vi ste otišli u Vašington (Washington) u maju 1998. godine na sastanke sa vladom SAD, uključujući i predsednika Klintona.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Čega se sećate u vezi s tim datumima, ako se uopšte ičega sećate, ali molim vas ne nagađajte?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: To je bio 29. maj.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kada ste se sreli sa predsednikom, o čemu ste ga obavestili?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Obavestio sam predsednika Klintonu na primer o masakru u Ljubeniću, i da bez obzira na našu spremnost da pregovaramo i da dođemo do mirnog rešenja, srpski režim je zaoštravao situaciju novim nasilnim delima i ubijanjem civila. Ja sam tražio da se stvori bezbednosni okvir ili takve okolnosti koje bi omogućile da uz međunarodno posredovanje počnu pregovori, da se onda uspostavi proces samouprave dok bi se istovremeno stvarali uslovi da se pregovora o statusu koji ostaje najveća sporna otvorena tema između Prištine i Beograda.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li su za te vaše razgovore znali i drugi, uključujući i optuženog?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislím da nisu. Mislím da za sadržaj nije znao niko izuzev onih koji su u razgovorima učestvovali. Da, sastanak je javno objavljen u međunarodnim medijima.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Šta se desilo kada ste izašli na travnjak Bele kuće sa predsednikom Klintonom? Šta ste tada otkrili?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: U tom trenutku kad smo izašli iz Bele kuće dobili smo informacije od aktivista koji su imali kontakte sa Prištinom i preko mojih kontakata sa mojim osobljem saznali smo da je situacija dodatno eskalirala oko Peći (Peja) i Dečana i da se pojačala politička i vojna aktivnost i da je broj izbeglica dramatično porastao.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je dato neko posebno objašnjenje za tu eskalaciju? Možete li da odredite neki razlog za to?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja mislim da su svi na kosovskoj strani koji su učestvovali na tom sastanku smatrali da je to odgovor Beograda na naš razgovor sa predsednikom Klintonom. Bio je to način da nam kažu: "Ako se sastajete sa američkim predsednikom, onda se ovakve stvari dešavaju."

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A sada prelazimo na pregovore u Rambujeu, u februaru 1999. godine. Vi u vašem sažetku iznosite jedan broj manjih događaja tako da ne moramo detaljno o tome

da govorimo osim ako to nije potrebno, ali kažite nam sledeće: kakvo je bilo vaše mišljenje u vezi marljivosti i ozbiljnosti srpske delegacije?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislim da veliki broj ljudi u toj delegaciji čak nije ni bio svestan zašto je tamo. I uz izuzetak tri ili četiri osobe koje su bile iz užeg kruga, ostali su samo gubili vreme. Tokom prve dve nedelje pregovora u Rambujeu primetili smo da čak i taj uži krug nije došao tu da pregovara već da ometa pregovore.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vaša strana, albanska strana, da li je ona ove pregovore shvatala ozbiljno?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Apsolutno, za nas je to bilo ključno. Ne samo da se tu radilo o sadašnjosti, već je bila u pitanju i budućnost. Tako da smo mi krenuli u te pregovore pod veoma teškim okolnostima u kojima smo, pre svega, morali prvenstveno da imamo na umu da smo privremeno napuštali insistiranje na statusu nezavisnosti, odnosno ovde se nije radilo o pregovorima koji će nam doneti nezavisnost što je bila težnja svih nas. Drugo, unutar okvira tih pregovora, morali smo da nađemo način da neka-ko uklonimo OVK, Oslobodilačku vojsku Kosova, a to je bilo teško pitanje, imajući u vidu da se gerilske snage vrlo teško prebacuju u civilni život. Ovo je poteškoća u svakoj zemlji gde postoje pokreti gerile.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je po dolasku u Rambuje ili pre bilo ikakvog razumevanja o tome kakva su ovlašćenja imale pregovaračke grupe, ili su te grupe imale nekakva uputstva spolja?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Postojao je sporazum, potpuni sporazum koji smo sklopili sa posrednicima da će delegacije biti u potpunosti ovlašćene da donose odluke. Takođe je postojao preliminarni sporazum da nećemo ići u konsultacije sa osobama koje se ne nalaze u dvorcu Rambuje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Šainović je bio jedan od predstavnika srpske strane. Da li je on u neko doba napustio pregovore da ode na neko drugo mesto?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja sam ambasadora Hila, koji je bio jedan od posrednika, zapitao zašto se članovima beogradske delegacije dozvoljava da odlaze u Beograd, i on je odgovorio da je Šainović zatražio da se savetuje sa optuženim jer je optuženi u stvari donosio odluke. Isto tako ambasador Hil je rekao da bi to moglo pomoći pregovaračkom procesu, zato jer je u tom trenutku pregovarački proces bio zapravo manje-više paralizovan.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Šta je bila posledica toga što je Šainović napustio pregovore, kad je reč o vašoj delegaciji?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Jedan član naše delegacije, gospodin Tači (Thaci), kao odgovor na to zatražio je da se i njemu takođe dozvoli da ode da se sastane sa gospodinom Demacijem (Demaci). A posrednici su mu to, kako bi se uspostavila potrebna ravnoteža, dozvolili.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, ti su se razgovori završili. Došlo je do razgovora u Parizu u martu. Na srpskoj strani je predsednik Milan Milutinović bio jedan od učesnika. Kakva su bila njegova ovlašćenja?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: On se predstavio kao osoba koja bi mogla pomoći beogradskoj delegaciji. No, bez obzira na to, u ključnom trenutku, na samom kraju kad je trebalo potpisati sporazum, prema rečima trojice međunarodnih posrednika, to su bili Majovski (Majovski), Hil i Petrič (Petric), on je rekao da odluku o tome mora doneti njegov šef u Beogradu, i da on sam ništa ne može učiniti.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, idemo dalje. Ostajemo u martu 1999. godine. Kažite nam, molim vas, šta se dogodilo sa vašim novinama u isto vreme kad su održavani razgovori u Parizu?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Budući da smo kasnili u povratku iz Pariza jer nam nije bilo dozvoljeno da sletimo na prištinski aerodrom, ja sam došao dan kasnije, i kad sam došao u nedelju u Prištinu već sam ranije bio čuo da su srpske vlasti pokrenule postupak protiv novina "Koha ditore" zbog toga što je u tim novi-

nama objavljen izveštaj jedne zapadne novinske agencije koja je citirala Hašima Tačija (Hashim Thaci), koji je optužio srpske vlasti da razaraju albanska sela. Na osnovu represivnog srpskog zakona o medijima koji su donele srpske vlasti, mogao se kazniti svaki list koji je objavljivao činjenice koje bi prema tumačenju vlade bile neistinite. Bilo je neobično to da je presuda o tome donesena u nedelju. Advokati Bajram Keljmendi (Bajram Kelmendi) i Hasmi Bali (Hasmi Bali) bili su ovlašćeni da vode slučaj, kada nam je određena velika kazna. U slučaju da ne platimo kaznu, zatvoriće nas. Međutim, tri dana kasnije započelo je bombardovanje NATO-pakta i novine su prestale izlaziti, ne zbog tog zakona, nego zbog toga što je one noći kad je počelo bombardovanje policija u uniformama ušla u redakciju, ubila našeg portira Redžepa Ramadanija (Rexhep Ramadani) i zatim konfiskovala ili uništila svu opremu koju smo imali. Sledeće noći spaljena je štamparija koja štampa naš list.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Jeste li ikada ranije čuli da vaši lokalni sudovi rade u nedelju?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: To je bilo nešto sasvim neobično. Ne samo za Prištinu nego inače, nikada nisam čuo da se radi nedeljom bilo gde.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I tako dolazimo do bombardovanja NATO-pakta, i samo nekoliko pitanja koja iz toga proizilaze. Mislim da ste nam već rekli šta se dogodilo, ali nisam siguran da li ste tačno rekli ko je bio vaš advokat, spomenuli ste Bajrama Keljmendija? Recite nam šta se dogodilo Bajramu Keljmendiju.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Naša advokat bio je Bajram Keljmendi, i te nedelje posle podne sastali smo se poslednji put. U noći kad je počelo bombardovanje, nekoliko sati nakon početka bombardovanja, prema rečima njegove supruge i zeta policija je došla u njegovu kuću i odvela Bajrama i njegova dva sina. Oni su odvedeni na nepoznatu lokaciju i tamo ubijeni. Ujutru 25. Bajramov zet mi je rekao da je policija odvela muškarce iz njegove porodice. Ja sam nazvao Bajramovu suprugu Nekibe (Nekibe) koja

mi je to potvrdila. Kasnije sam čuo da su oni uzeli tela Bajrama i njegovog zeta i čuo sam da su oni pogubljeni.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A po kakvom svom radu je Bajram Keljendi bio poznat?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Bajram je bio branilac ljudskih prava i to *par excellence*. On je bio jedan od osnivača Saveta za zaštitu ljudskih prava i sloboda i bio je branilac u gotovo svim političkim suđenjima. Mene je lično branio nekoliko puta i to bilo u mom svojstvu urednika novina, bilo u mom svojstvu organizatora protesta zvanog "Sahrana nasilja".

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Još nekoliko stvari sa zadnje stranice. Kakav je bio stav albanskog stanovništva prema bombardovanju NATO-pakta?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Iako se većina nas protivila nasilju, početak bombardovanja i kasnija faza bombardovanja izazvali su među nama olakšanje, pa čak i radost. To su zaista bile bombe uperene na režim koji je izvršio invaziju na nas, režim koji nas je porobio i mi smo smatrali i nadali se, a to se kasnije i ispostavilo, da će nam te bombe doneti slobodu. Ja mislim da nijedan među nama nikada nije razmišljao o opasnostima koje donose bombe jer su srpski vojnici, policajci i pripadnici paravojnih formacija bili daleko opasniji od njih.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodin Rugova i njegov stav, da li se smatralo da li on raspolaže slobodnom voljom i da li može slobodno donositi odluke tokom bombardovanja?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislim da su doktor Rugova i još neki drugi ljudi zapravo bili taoci režima. Njegovo ponašanje tokom rata, tokom bombardovanja, njegove izjave u javnosti i njegovi napisi, to se sve zajedno može protumačiti samo kao ponašanje osobe koja se, koja strahuje za vlastiti život i za život svoje porodice.

SUDIJA MEJ: Gospodine Najs, to je tek mišljenje ovog svedoka i to nam ne može biti od pomoći.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Tu je još jedno pitanje u kom će možda takođe biti teško razlikovati vaše mišljenje od činjenica, ali voleo bih da nam pomognete. Sagledajmo Fehmija Aganija, kakav je bio njegov odnos prema OVK. U kojoj meri je on bio poštovan među Albancima, kosovskim Albancima?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Doktor Agani je uživao veliko poverenje celog naroda. Ja mislim da mogu reći da je on bio jedina osoba u njegovoj stranci koju su poštovali svi, i sve stranke i svi pokreti koji su se inače protivili njegovim stavovima. Mislim da mogu reći da je doktor Agani bio osoba koju su svi poštovali. To sam video za vreme pregovora u Rambujeu. Njemu su svi članovi naše delegacije iskazali poštovanje, uključujući i one koji su zastupali OVK.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je osim na tim pregovorima imao susrete i kontakte sa OVK?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Čak i ranije, 1998. godine doktor Agani imao je kontakte sa raznim političkim predstavnicima OVK.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kad kažete da su ga u Rambujeu poštovali svi učesnici, da li u to uključujete i srpsku delegaciju? Da li su i oni njega poštovali?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislim da su doktora Aganija poštovali kao osobu od poverenja, i mislim da su ga poštovali čak i u Beogradu, iako su, naravno, postojale razlike u mišljenjima.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kad su se stvari pogoršale, da li se očekivalo da će Agani napustiti Kosovo?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Čuo sam glasine da se on spremao da ode. To sam čuo od jednog njegovog ličnog prijatelja. Situacija stvorena bombardovanjem predstavljala je opasnost jer je postojala mogućnost da se ponovo stvore političke razlike između predstavnika OVK i DSK i drugih stranaka, i Rugovino pojavlji-

vanje u Beogradu dalje je pogoršalo situaciju među Albancima na Kosovu.

SUDIJA MEJ: Mislim da vas ovde moramo zaustaviti. Ovde se radi jednostavno o ličnom mišljenju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Još jedno pitanje, gospodine Suroi. Šta se njemu na kraju dogodilo?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja sam na srpskoj televiziji video vest kao i na inostranoj televiziji o tome da je doktor Agani ubijen. On je ubijen. Prema srpskim izvorima, pogubila ga je OVK. Međutim, kasnije smo saznali...

SUDIJA MEJ: Gospodine Suroi, osim ukoliko nemate neka direktna saznanja o tome, ovo nam neće biti od pomoći jer govorite samo o onome što ste vi čuli.

SVEDOK SUROI: Čuo sam na televiziji o njegovom ubistvu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Nećemo se sada baviti trećim dokaznim predmetom koji sam ranije spomenuo, to je bio sažetak patnji kosovskih Albanaca tokom 1990-ih godina. Međutim, želeo bih da nam budete od pomoći u vezi sa još jednom temom pre nego što završimo. Vi ste mnogo putovali po svetu i po celoj bivšoj Jugoslaviji. Možete li Veću pomoći u pogledu toga kako se na kosovske Albance posmatralo ili kako se prema njima postupalo, ne samo kod kuće već, na primer, kada su boravili u Srbiji? Kakav su status imali, kakve su imali poslove? Možete li nam ukratko ispričati?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Velika većina kosovskih Albanaca u bivšoj Jugoslaviji, a pogotovu u Beogradu bili su fizički radnici. U četrdesetim i pedesetim godinama bili su dobro poznati kao drvoseče. Znalo se da svako ko nosi testeru mora da je Albanac. Isto tako, oni su isporučivali ugajl domaćinstvima, pa u srpskim rečnicima koji sadrže svakodnevni govor stoji da ljudi ne bi rekli "Idi potraži nekog radnika da ti donese ugajl" već bi rekli "Idi i potraži

nekog Albanca da ti donese ugalj". Dakle, to je imalo istu konotaciju niske vrednosti kao kad u Kaliforniji na primer kažu "Potraži nekog Meksikanca da ti počisti dvorište", ili kao što možda u južnoj Evropi, u Španiji, Italiji i Grčkoj obično kažu "Moram pronaći nekog Filipinca da mi očisti kuću". Dakle, postojala je takva vrsta veze. Oni su bili identifikovani sa takvom vrstom posla.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li su se u vreme rata ili do vremena rata takva shvatanja promenila?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Nakon 1968. godine Kosovo se počelo razvijati, pogotovo u sferi obrazovanja stvorena je nova elita. Došlo je do sukoba između identiteta nove elite koja je bila obrazovana i stare slike Albanaca kao fizičkih radnika.

TUŽILAC NAJS: Hvala vam mnogo. To je sve što sam ja želeo da pitam. Možete nastaviti da odgovarate na dalja pitanja.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kao sin jugoslovenskog diplomate vi ste praktično ceo život proveli u izobilju. Da li je tako?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, dugo vremena.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Sve što ste postigli, to vidimo iz vaših biografskih podataka, omogućilo vam je jugoslovensko društvo, počevši od vašeg materijalnog statusa pa do obrazovanja.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, moji roditelji su se za to pobrinuli. Oni su bili deo tog društva.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pretpostavljam da ste i vi bili deo tog društva, zajedno sa svojim roditeljima.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, do trenutka kada je to društvo uništeno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Žao mi je nisam čuo prevod. Nisam čuo nikakav zvuk prevoda.

SUDIJA MEJ: Postavite još jedno pitanje pa ćemo videti da li će to biti prevedeno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Vas sasvim dobro čujem.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, da li ste i vi bili deo tog društva?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Sve dok to društvo nije uništeno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da je socijalni status, životni standard, slobode, ljudske slobode, građanska prava, sve drugo što definiše kvalitet života bio neuporedivo viši na Kosovu i Metohiji nego u susednoj albanskoj državi, Republici Albaniji?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Do 1990. godine da, sve je to bilo na višem nivou od Albanije, ali na daleko nižem nivou od ostatka Jugoslavije, uključujući Srbiju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nije sporno da je Kosovo bilo nerazvijeni deo Jugoslavije. Zbog toga se ubrzano i razvijalo. Ali vi kažete da je to bilo do 1990. godine. Da li znate, na primer, da mi je vaš prijatelj Kristofer Hil (Christopher Hill) koga vi pominjete često u svojoj izjavi, i koji je bio tamo mnogo kasnije, i u Albaniji i na Kosovu, da li znate da mi je on rekao kako se oseća kad izlazi iz Albanije i ulazi na Kosovo? On je rekao da je osećao kao da ulazi u Diznilend (Disneyland).

SUDIJA MEJ: Meni se čini da je to mišljenje gospodina Hila i možete njega o tome pitati ako on bude svedočio. Ovaj svedok ne može komentarisati o tome.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja ga pitam da li je možda i njemu tako nešto rekao ili ne, zato što govorimo o poređenju.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ako uzmemo u obzir poređenja, onda moramo reći da postoje neki krajevi u Boliviji koji su bili toliko nerazvijeni da kad sam se vratio iz Bolivije na Kosovo, Kosovo mi se činilo kao utopija. Nije mi jasno kako je došlo do izjednačavanja Albanije u odnosu na Kosovo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa do izjednačavanja je došlo zato što je očigledno neosporno za vas, u meri u kojoj se to vas tiče, da su kosovski Albanci u svakom pogledu u odnosu na njihova prava, u ekonomskom, političkom, socijalnom, bili u mnogo boljim uslovima na Kosovu nego u Albaniji koja je bila njihova sopstvena država. Da li je to tako ili nije?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja sam odrastao u uverenju da je Kosovo moja država.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste odrasli u uverenju da je Kosovo neka vrsta samostalne države?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja sam odrastao u uverenju da je Kosovo moja domovina, kao deo Jugoslavije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kao deo Jugoslavije, naravno. Kao deo Srbije.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Kao deo Jugoslavije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li delite mišljenje, ako pogledate istorijski, kada su Albanci bili pod Turcima i pod Nemcima, Italijanima, Rusima, i sada pod Amerikancima, što će reći da su praktično jedino u Jugoslaviji, jedino u Srbiji, dakle na Kosovu i Metohiji bili slobodni i mogli slobodno da se razvijaju i da je zato takav napredak učinjen upravo na tom području? Da li je to tačno ili ne?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Apsolutno ne. Kosovo je takvo tek sada, zato jer su sada njegovi građani slobodni.

SUDIJA MEJ: Mislim da je dosta te opšte debate. Pređimo na činjenice.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Maločas vas je pitao gospodin Najs kako se gledalo na kosovske Albance, unutar Srbije ili u Beogradu. Vi ste odgovorili da su oni bili fizički radnici, što je uglavnom tačno. Svakako, bilo je mnogo i Srba fizičkih radnika, što je slučaj i dan-danas. Ali da li znate da je bilo lekara, profesora univerziteta, dakle u zavisnosti od nivoa obrazovanja, priličan broj albanskih intelektualaca koji su takođe živeli u Beogradu?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislim da brojke nisu sklone Albancima, postoji jedna neproporcija, i ta neravnoteža pomogla je stvaranju stereotipa u kojem se tražilo da Albanci seku drva za zimu. Mislim da je taj stereotip sada prevaziđen ili da je bar u procesu da bude prevaziđen.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li to pripisujete nivou obrazovanja ili nekim nacionalnim kriterijumima?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Stereotipi su uvek produkt niskog nivoa kulture ili izostanka komunikacije i međunacionalnih jazova.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste govorili o tome da je na primer albanski jezik stekao svoju pismenu varijantu, odnosno svoje pismo 1908. godine i govorili o tome koliko je stepen obrazovanja zaostajao za stepenom obrazovanja drugih naroda na Balkanu. Da li dakle tu činjenicu da su u većini bili fizički radnici i uz sva ostala zanimanja koja ste pominjali, da li vi to pripisujete stepenu njihove kvalifikovanosti ili nekom nacionalnom kriterijumu? Da li je bilo ko vršio diskriminaciju nad njima na osnovu etničke pripadnosti?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Diskriminacija je apsolutno postojala i to je bio produkt kompletnih odnosa, obuhvatajući ovde istoriju u razvoju obrazovanja. Odlučnost Albanaca da se obrazuju, da steknu bolje obrazovanje je takođe jedan od načina da se prevaziđu ti stereotipi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Uz svako poštovanje što se tiče tretmana Albanaca, da li je pozicija Albanaca bila u Srbiji različita u odnosu na ostale manjine: Bugare, Mađare, Slovake, i tako

dalje, da ih ne pominjemo sve? Postoji 26 različitih etničkih grupa u Srbiji. Dakle, da li je uopšte bilo ikakve razlike?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Apsolutno. Najveći broj političkih zatvorenika u bivšoj Jugoslaviji bili su Albanci. Jako veliki broj, mnogo veći od njihove proporcije u populaciji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li znate da je sada u Zapadnoj Evropi, proporcionalno govoreći, u odnosu na njihovo prisustvo u ovim zemljama, takođe u Švajcarskoj, ako pogledate, isti slučaj?

SUDIJA MEJ: U čemu je relevantnost ovog pitanja?

SVEDOK SUROI: To uopšte nije ni u kakvoj vezi o čemu ovde razgovaramo

SUDIJA MEJ: Da, to je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Zato što ukazuje na nekakvu diskriminaciju koja nikada nije postojala, zato je to relevantno. A da li...

SUDIJA MEJ: Nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li vam je poznato da je na primer u Beogradu tokom svih ovih godina živelo između 70 i 100.000 Albanaca? I da li vam je poznato, da kad krenete na primer glavnom ulicom, uz Bulevar revolucije od Savezne skupštine imate mnogo albanskih imena i prodavnica, imena vlasnika tih radnji? Da li znate da se nikada, tokom sveg ovog vremena u proteklih deset ili dvadeset godina da nijedan izlog nije bio razbijen i da nikada nije bilo bilo kakve diskriminacije? Da li ste svesni svega ovoga?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ovo takođe nije istina. Mnogi prozori su razbijeni nakon incidenta u Paraćinu. Dete je postalo predmet napada, dete pekara u Srbiji napadnuto je. Napali

su ga nožem ili nekim sličnim oštrim predmetom i izbijeno mu je oko.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja govorim o Beogradu. Ne govorim o pojedinačnim incidentima. Pitao sam vas o Beogradu. Pitao sam vas da li znate o prilikama u Beogradu. A što se tiče ova- ga što ste upravo pomenuli, to možemo dalje da raspravljamo.

prevodilac: Molimo svedoka da pravi pauzu između pitanja i odgovora.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Bilo je razbijenih prozora u Beogradu takođe. Beogradski pekari su se takođe osetili ugroženim i vratili na Kosovo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi vrlo dobro znate da ovo nije istina, ali vratimo se događaju u Paraćinu. Da li vi znate o čemu se tu u stvari radilo?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, to je bilo u vezi sa ubistvom četiri vojnika, a Albanac je bio optužen za ovaj čin.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne četiri, nego mnogo više vojnika, svojih drugova izrešetao je jedan Albanac, i nije optužen nego je to učinio stvarno jer su svi to videli i pobio je ljude u paraćinskoj kasarni, što je izazvalo gnušanje cele zemlje, valjda se toga sećate, pretpostavljam da ste i vi osudili jedan takav čin.

SUDIJA MEJ: O kom vremenskom periodu mi govorimo, gospodine Suroi, kada se to desilo?

SVEDOK SUROI: U drugoj polovini osamdesetih godina.

SUDIJA MEJ: Izvolite, sledeće pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pošto vi meni pripisujete sve događaje od da kažem od 1989. godine pa nadalje, da li biste

mogli da odgovorite na pitanje zašto neredi, demonstracije, nasilje na Kosovu 1965. godine, na primer 1968. i 1980. i 1981. i tako dalje, za sve to vreme do da kažem 1989. i 1990 godine. Zašto? **SVEDOK SUROI – ODGOVOR:** Nema nikakve sličnosti niti veze između nasilja i demonstracija od 1989. godine naovamo. Tamo gde ima sličnosti, to ima veze sa političkim zahtevima Albanaca da dobiju status republike unutar jugoslovenske federacije. A ono što bi trebalo da bude jedna normalna ustavna debata pretvorilo se u objekat represije. A nasilje je došlo od države, a ne od građana.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja sam vas pitao zašto nasilje 1965. godine, zašto 1968, 1980. i 1981. godine, a vi potpuno govorite o drugom.

SUDIJA MEJ: Molim da ovo brzo pređete, zato što to ide dosta daleko unazad. Gospodine Suroi, postavljeno vam je pitanje da li znate, zato je došlo do nasilja 1965. 1968. i početkom osamdesetih godina. Možete li ukratko to da objasnite?

SVEDOK SUROI: Zato što se država represijom i nasiljem suprotstavila političkom zahtevu koji je dolazio od grupa koje nisu bile deo političke elite u to vreme. A demonstracije na ulicama, mirne demonstracije su razbijane i na njih je došao nasilan odgovor od strane organa vlasti. Taj politički zahtev je u stvari bio to da se tražio status republike za Kosovo unutar jugoslovenske federacije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li vam je poznato da je sve to vreme kada su navodno prava Albanaca bila ugrožena veliki broj Albanaca bio na vrlo visokim položajima u federaciji, u republici, na Kosovu i Metohiji u svim opštinama, pa čak i u raznim mestima van Kosova i Metohije, van republičkog nivoa u Srbiji i tako dalje. Pa evo, i vaš otac je bio ambasador, a bilo je ljudi, mnogo Albanaca na višim položajima ili na sličnim ministarskim položajima, i tako dalje. Da li se to može na bilo kakav način kvalifikovati kao diskriminacija?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Razvoj autonomije od 1968. godi-

ne nadalje doveo je do integracije Albanaca na raznim nivoima administracije, znači doveo je do njihovog učešća u eliti. Bez obzira na to, taj proces se odvijao paralelno sa procesom represivne države, jednog represivnog sistema. Bez obzira na to, ovaj period je bio mnogo liberalniji od perioda kada je optuženi uzeo vlast.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Videćemo da je upravo drukčije, ali vi ste na primer uz sve ovo vreme bili novinar, izdavač i vlasnik lista. Slobodno ste radili, putovali, sticali bogatstvo. Da li je neko činio prepreke tome što ste radili?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Kao što sam rekao nekoliko puta, ja sam bio ometan.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Zasad sam čuo samo za jedan primer koji ste izneli da ste ometani. Iznenadio sam se kada ste mi to rekli, prilikom razgovora i tražio, kao što se sećate, da se to proverí i dobio sam informaciju da je to bilo pre više godina da su bile zapečaćene prostorije vašeg lista jedan dan, a ne nekoliko dana. I da je to bilo učinjeno zbog toga što su se proveravale neke finansijske malverzacije koje ste u to vreme počinili. Dakle, to nije bilo povodom nikakve moje karikature.

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, koje je vaše pitanje, niste ovde da držite govore.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pitanje je da li on smatra da je bio slobodan kao novinar, vlasnik, izdavač i radio sve ove godine u Jugoslaviji za koju kaže da je bila represivni režim?

SUDIJA MEJ: Pustite svedoka da odgovori na to, dao je jedan primer, ako ima još primera, on ih nesumnjivo može navesti.

SVEDOK SUROI: Ja sam sâm osvojio svoju slobodu, ja radim. Dok sam se suočavao sa svim preprekama koje mi je sistem stavljaó na put nisam se smatrao slobodnim čovekom onako kako se to smatram danas. Nisam osećao da sam slobodan čovek kada su moje

kolege odvodili na saslušavanje u Državnu bezbednost. Nisam se osećao slobodnim sve dok su ljude ubijali na Kosovu i da za to niko nije preuzimao odgovornost. Dok su to činili pripadnici DB-a, niko nije odgovarao za to. Nisam se osećao slobodnim kad bi me policija pretukla zato što sam protestovao protiv rata. Nisam smatrao da sam slobodan kada sam osuđen na 60 dana zatvora zato što sam protestovao protiv rata. Svaki čovek odmerava posledice onoga što se nalazi ispred njega, ja sam mogao da se predam ili sam mogao da nastavim. Nije mi neki sistem ili država dala slobodu, ja sam osvojio tu slobodu sam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Suroi, vi ste intelektualac, mislim da nema smisla da slušamo patetične tirade o tome kako ste osvojili slobodu, ja sam vas pitao sasvim pragmatično.

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, mi podjednako ne slušamo ni takve komentare od vas. Vi možete svedoku da postavljate pitanja, možete kad bude za to došlo vreme nama da date komentare, ali sada nema svrhe da pravite takve komentare. Vi trošite dragoceno vreme, molim vas da pređete na nešto drugo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, molim vas, nastojte da odgovorite u vezi sa činjenicama. Da li, pošto pominjete da su razni ljudi odvođeni, a ja tvrdim da nije uopšte bilo političkih zatvorenika u Srbiji tokom tih deset godina, da li je to tačno ili nije?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Apsolutno je netačno. Apsolutno netačno. Što se tiče izolacije, to je praksa koja je postojala samo za vreme ovog režima kada su ljude odvodili i stavljali u samicu bez ikakve mogućnosti pravne procedure i svi politički zatvorenici na Kosovu su bili osuđeni bilo na 60 dana zatvora ili na druge zatvore, ali broj Albanaca koji je bio progonjen je porastao dramatično. Zatvori u Srbiji su bili prepuni političkih zatvorenika, Albanaca.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Suroi, sad ste rekli da ste osuđivani na 60 dana. To nije uopšte sudska presuda, nego administrativna kazna za izazivanje nereda na javnom mestu. Je li

tačno da ste vi bili osuđeni administrativnom kaznom za izazivanje nereda na javnom mestu na 60 dana, a da su vas odmah pustili posle 15 dana? Je li tačno ili nije?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: To nije tačno, ja sam pušten posle dva dana, ali sam bio osuđen na 60 dana. U isto vreme pokrenut je proces zbog onoga što se nazivalo vređanje osećanja Srba i Crnogoraca, što je nešto što je bilo u krivičnom zakoniku tada. Ja nisam pravio nikakve nereda u gradu. Ja sam protestovao protiv rata zajedno sa 200.000 drugih stanovnika.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa u tih 200.000 je bio i jedan broj onih koji su izazivali nasilje, kako se sećate, i to valjda nije sporno.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: To je apsolutno netačno. Ni jedan jedini građanin nije nikada prouzrokovao nasilje, čak nisu pravili nikakvu buku, radilo se o potpuno tihom protestu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pošto ste sebe uzeli za primer žrtve koja je bila proganjana, osim ta dva dana koja ste provele u zatvoru posle tih demonstracija, jeste li uopšte ikada bili u zatvoru?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A ko je uopšte od političara, javnih radnika ili bilo kakvih istaknutih albanskih prvaka bio u zatvoru? Da li znate bilo koga ko je bio u zatvoru?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Hajrulah Gorani (Hajrullah Gorani), predsednik Nezavisnih sindikata na Kosovu je bio uhapšen, Redžep Osmani (Rexhep Osmani), predsednik Udruženja prosvetnih radnika Kosova, takođe Jup Statovci (Jup Statovci) koji je sada preminuo, bivši rektor Univerziteta na Kosovu. Isto tako Ukšhin Hoti (Ukshin Hoti) koji je nestao, profesor Univerziteta na Kosovu. Jedan od potpredsednika DSK je pritvoren, mogao bih da vam dam spisak. Onda su tu bila i tri advokata. Znači, svi ovi primeri protivreče onome što ste vi rekli.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Naprotiv, vi ste nabrojali znači nekoliko ljudi na prste jedne ruke, a koliko su oni bili u zatvoru?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Najmanje 60 dana, ja mislim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, opet po nekoj administrativnoj kazni, a ne po sudskoj presudi?

SUDIJA MEJ: Bez obzira šta se desilo, završili su u zatvoru. Ali možda bi bilo bolje da ovde dobijemo činjenice umesto da dobijemo da svedok nagađa. Verovatno vi ili neko drugi može da nam stavi na raspolaganje takve činjenice. Molim vas nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pošto je potpuno jasno da političkih zatvorenika u Srbiji tih deset godina nije bilo, a svedok upravo sada govori.

SUDIJA MEJ: Vi ne možete sada da svedočite, vi niste taj koji svedoči, gospodine Miloševiću. Molim vas da se vratimo na pitanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je bilo ograničavanja slobode kretanja? Da li neko nije mogao da dobije pasoš? Da li ste svi mogli da putujete širom sveta, počev od Rugove i vas do svih ovih drugih albanskih radnika koje ste pominjali? Da li je bilo slobodno da se osnivaju sve moguće političke partije, i tako dalje. Da ili ne?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Sprečen sam bio da putujem neko vreme i pasoš mi je bio oduzet. A zahvaljujući intervenciji švajcarskih vlasti, mislim da sam nakon šest meseci ponovo dobio svoj pasoš.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znači, bio vam je oduzet pasoš na šest meseci tvrdite? A da li je neko za svih tih deset godina od bilo kakvih albanskih političara javnih radnika itd. nastradao, bio ubijen ili mu se nešto desilo?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ubijeni su drugi građani. Bilo je drugih građana koji su ubijeni.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa svakako ne od vlasti. Da li je neko ubijen ili ne, ubistava ima u svim zemljama. Pitao sam vas da li je bilo bilo čega što je moglo da liči na represiju vlasti i prema političkim liderima, političkim partijama, ograničavanju njihove slobode ili bilo šta drugo što je na to moglo da liči?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Na Kosovu su bile ograničene slobode. Bilo je potpunog odsustva institucija. Nije bilo mogućnosti da se ljudi brane uz pomoć zakona, a građani koji su ubijeni, nije se ovde radilo o građanima koji su ubijali jedni druge već ih je ubila policija i propust da se ti zločini kazne se podigao na nivo principa tokom ovih poslednjih deset godina. Policajac koji bi ubio neko dete nikada nije za to odgovarao. I ako se to desi jedanput, dvaput, onda se stvara jedna opšta kultura odsustva kazne u kojoj jedan srpski policajac može da radi sve, a pri tome albanski građanin ne može da se brani. U takvom okruženju nije mnogo relevantno kakve se partije stvaraju zato što ne postoji skupština u kojoj bi one bile zastupljene. Nije važno da li postoji jedan ili drugi sindikat zato što nema pravnog procesa putem koga taj sindikat može da se bori za prava radnika. Kosovo je bila država prepuna nasilja sa potpunim odsustvom institucija za zaštitu ljudskih prava. U takvim okolnostima ja mislim da je nasilje protiv političkih vođa imalo suprotan efekat. Služilo je da bi se skrenula pažnja međunarodne zajednice.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nisam dobro razumeo vaš odgovor. Šta je služilo da se skrene pažnja međunarodne zajednice jer izgleda da ovaj prevod nije najbolji?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Nije bilo otvorenog nasilja prema političkim ličnostima zato što bi to bilo nešto što bi privuklo međunarodnu pažnju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ovde svedočite o činjenicama, a samo izražavate svoje mišljenje. Dakle, sad ste konačno odgovorili na moje pitanje da li je bilo kakvog nasilja prema političkim ličnostima. Vi kažete da nije, ali zato što smo mi pokvarenjaci pa nismo hteli da se izložimo međunarodnoj zajednici. Pitanje je

da li je bilo, vaš odgovor je da nije bilo. Molim vas dajte mi odgovor kad vas pitam. Rekli ste u svojoj izjavi da ste čuli da je Rugova odveden, da mu je kuća spaljena, posle ste se uverili naravno da to nije tačno. Da li ste pretpostavljali ko je hteo da ubije Rugovu i da mu spali kuću, na primer? Kada ste čuli da je Rugova odveden, kuća mu spaljena, šta ste pretpostavljali, ko je hteo to da učini?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Moja pretpostavka u to vreme je da su to verovatno bile srpske paravojne snage.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li znate da su upravo albanski teroristi pokušali da ubiju Rugovu i da on to dobro zna?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja sumnjam u to, ja u to ne verujem.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znate li da je na zidu njegove kuće ubijen atentator sa prigušenim oružjem koji je preskakao zid upravo da izvrši atentat?

SUDIJA MEJ: Svedok nije bio tamo i on na tako nešto ne može da odgovori. Samo trenutak, da prevodioci stignu. Ono što sam ja rekao jeste da svedok ne zna za to, on nije bio tamo. Radi se o informacijama iz druge ruke, o tome ćete morati da pitate gospodina Rugovu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I to naravno hoću. A da li znate ko je zaštitio Rugovu da ga ne ubiju ti teroristi?

SUDIJA MEJ: Ne, svedok o tome ne zna ništa.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li vam se čini logično da ti isti koji su želeli da ubiju Rugovu i pokušali da ubiju Rugovu...

SUDIJA MEJ: Ne, ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Žalili ste se maločas da ste novčano kažnjeni zato što ste objavili Hašima Tačija u svom listu.

Da li danas neko na Zapadu sme da afirmiše terorizam i daje prostor teroristima? Vi ste novinar, krećete se po Zapadu, znate to dobro.

SUDIJA MEJ: To nije ispravno pitanje. Radi se o komentaru. Pod kakvim ste uslovima vi bili osuđeni na globu, da li je to bilo samo zbog toga što ste izveštavali o terorizmu, to je to što se navodi.

SVEDOK SUROI: Radilo se o jednom normalnom agencijskom izveštaju koji su objavile mnoge druge agencije, mnoge novine u svetu i u tom izveštaju gospodin Tači je rekao da se uništavaju albanska sela od strane srpskih snaga. U skladu sa tim zakonom, srpski ministar za informisanje je smatrao da je laž to da srpske snage uništavaju albanska sela i to je u stvari razlog zašto smo mi bili osuđeni. Ovaj zakon, a to se vidi na nekim drugim primerima, osuđivao je bilo kakvu izjavu od strane bilo koga za koju bi srpske vlasti smatrale da nije tačna.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kao što znate, gospodine Suroi, to što ste rekli nije tačno jer je Zakon mogao samo da primeni kaznu za objavljivanje očite neistine. Dakle, po tom zakonu, ako se sećate, ako ste ga uopšte čitali, kada list objavi notornu laž i ne može u roku od 24 sata da dokaže da to nije laž, onda je mogao da plati globu, novčanu kaznu. I to je sve što piše u tom zakonu. A pošto vi tvrdite to i nazivate sredstvom represije, onda molim da se taj zakon pročita nezavisno od svedočenja, da se vidi da ovaj svedok ne govori istinu.

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Mi ćemo kad za to dođe trenutak pribaviti taj zakon i služiti se njime. Imate li još nešto za ovog svedoka o toj temi?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste kao novinar poznati po svome neobjektivnom pisanju, da li smatrate da se sada ovde pri ovom svedočenju služite poluistinama?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja mislim da biste vi trebali pre-

formulisati vaše pitanje jer je dosta uvredljivo ako kažete da se ja koristim poluistinama.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Iz onoga što ste rekli, proizilazi nešto ne baš direktno ali kao da nije bilo slobode štampe. Da li znate koliko je listova i publikacija, da uzmemo samo one štampane na albanskom jeziku izlazilo na Kosovu i Metohiji, i koje ste mogli kupiti na svakom ćošku, na primer ispred vaše kuće ili u Prištini?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Broj koji vi citirate tokom tih deset godina ne odgovara istini. Tu brojku su izmislili ljudi u Ministarstvu za informisanje u to vreme, i odnosi se na broj novina koje su registrovane od 1945. godine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja nisam naveo broj...

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: I to je taj broj koji se stalno ponavlja tokom poslednjih deset godina.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Koliko je novina u vreme, evo od 1990. do 2000. godine, u tih deset godina izlazilo na albanskom jeziku na Kosovu i Metohiji?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Postojala je dnevna novina "Bujku" (Bujku) i bila su dva nedeljnika, mesečni magazin sa ukrštenicama, zatim jedan pornografski list koji je izlazio svakog meseca ili dva, jedan list za obrazovanje pod imenom "Škendija" (Shkendija) i neke regionalne novine takođe sa ukrštenicama. U međuvremenu su zatvoreni prištinski radio i televizija, i bilo je više programa na albanskom jeziku na Radio Moskvi ili Radio Helsinkiju nego na Radio Prištini koja je bila pod kontrolom srpske vlasti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li ste imali televizijske dnevnik i radio dnevnik na albanskom jeziku? Bili su čak i na turskom jeziku, iako je Turaka bilo mnogo manje od Albanaca. Da li ste imali svakodnevno programe na albanskom jeziku u Prištini?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Na Radio-televiziji Priština koja je emitovala oko 12 sati programa dnevno, od trenutka ukidanja

autonomije postojale su vesti na albanskom jeziku, ali su ih radi-
li nekompetentni ljudi koji su prevodili vesti sa srpskog i koje su
zatim čitali na jednom sasvim nerazumljivom albanskom jeziku. To
je bio taj program na albanskom jeziku o kojem vi govorite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To koliko su novinari dobri
novinari, to je vrlo relativno pitanje, a vi ste novinar, pa se to mora
i na vas odnositi. Dakle, vi ste nabrojali desetak listova koji su izla-
zili u vreme koje vi kažete. Izlazili su slobodno i mogli su se kupiti
bilo gde. Rekli ste da ste svoj list "Koha" registrovali u Hrvatskoj,
zato što u Srbiji nije bilo moguće osnovati privatni list. Da li vam
je poznato da je 1990. godine, znači 1990. godine u Srbiji donet
novi Ustav kojim je uveden višestranački sistem i na osnovu koga
su doneti zakoni prema kojima ste u Srbiji mogli registrovati sva-
ki privatni list, radio-stanicu, ili drugi vid sredstva informisanja?
Dakle, štampa i elektronske medije. Da li vam je to poznato?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: U vreme registracije, to nije bilo
moguće čak ni za beogradske listove, čak niti za nedeljnik "Vre-
me". Čak ni beogradski listovi u to vreme se nisu mogli registro-
vati u Beogradu, pa su se neki od njih takođe registrovali u Hrvat-
skoj. Ovo o čemu vi govorite dogodilo se kasnije. Dugi vremenski
period, niko od nas na Kosovu nije želeo da se preregistruje u Srbiji
jer smo očekivali da će se na Kosovu ukinuti vanredno stanje i da
će biti stvorene kosovske institucije u okviru kojih ćemo mi moći
da registrujemo novine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je druga stvar šta je vama
bio motiv. Ja sam vas pitao da li ste mogli da registrujete svoje
novine u Srbiji? Uostalom, i ako ste registrovali u Hrvatskoj vi ste
ih slobodno prodavali u Srbiji. Je li tako ili nije?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Do 1991. godine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A posle 1991. godine kako ste
izdavali i prodavali, na primer "Kohu" i "Kohu ditore" po Kosovu
i Metohiji?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Registrovali smo se kod srpskih
vlasti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa dobro, da konačno dođemo dotle da li ste slobodno mogli da štampate i izdajete svoj list "Kohu" i posle toga "Kohu ditore" na Kosovu i Metohiji, u Srbiji? Mogli su se takođe kupiti i u Beogradu.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mislim da se to u Beogradu nije moglo kupiti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Moglo se. Bilo je privatnih lica koji donose sa Kosova i mogli ste ispred, na Terazijama da nađete "Koha ditore" na kiosku.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja mislim da to nije tačno. U Beogradu ste mogli kupiti hrvatske novine, ali niste mogli kupiti "Koha ditore". Ja sam bio na Terazijama.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Tamo gde ste slali "Kohu ditore" niko je sigurno nije oduzimao. Je li tako ili nije? Ili "Kohu" ili "Kohu ditore", svejedno.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Na teritoriji Kosova tokom tog perioda nije bilo direktne opstrukcije štampanja i distribucije tih novina. Uz nekoliko izuzetaka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da dobijem jedan konkretan odgovor da nije bilo bilo kakve destrukcije štampanja i rasturanja vašeg lista. A da li je ikada ijedan broj nekog albanskog lista bio zabranjen, ne kažem list nego čak broj nekog lista, osim ovoga što ste naveli da je 1994. godine navodno zbog moje karikature vaš list bio zatvoren? Da li znate za slučaj da je bilo koji albanski list, bilo koji primerak njegov bio zabranjen sve te godine?

SUDIJA MEJ: Možete li napraviti pauzu između pitanja i odgovora? Gospodine Miloševiću, brže ćemo raditi ukoliko ne komentarišete odgovore sa kojima se slažete ili ne slažete.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa bilo je vrlo teško konačno dobiti jedan odgovor pa sam morao da izrazim svoje veliko zadovoljstvo. A neću da komentarišem, ništa ne brinite.

SUDIJA MEJ: Prevodioci traže od svedoka da pravi pauze između pitanja i odgovora. Izgleda da to predstavlja problem. Molim vas, gospodine Suroi, da to imate na umu. U svakom slučaju, sada je vreme za pauzu, napravićemo pauzu od 20 minuta.

(pauza)

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Do kada je vaš list "Koha" štampan u Hrvatskoj? Koliko dugo je delovao pod tim režimom?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Registracija bi u Hrvatskoj trebala biti važeća još i danas. Mislim da je taj list i danas registrovan u Hrvatskoj.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne pitam vas to. Pitam vas do kog vremena ste izlazili pod tom registracijom? Do kada ste štampali i distribuirali novine pod hrvatskom registracijom? Kasnije ste prešli na registraciju u Srbiji.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Do 1991. godine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A jeste li se 1991. godine registrovali u Srbiji?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne, 1994. godine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A kako je "Koha" izlazila od 1991. do 1994. godine?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Nije izlazila.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znači tek ste pokrenuli ponovo list 1994. godine?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste opisali taj jedan slučaj za koji ste, kako kažete sami u izjavi, verovali da je zbog neke moje karikature bio list blokiran. Da li znate da li je to bio jedini slučaj objavljivanja nekih mojih karikatura po albanskim listovima na Kosovu?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne, to je bila fotomontaža. Pre toga bili smo objavili jednu karikaturu vas i Sadama Huseina. Čovek koji je nacrtao tu karikaturu dobio je kaznu od 60 dana zatvora.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je bio bilo kakav slučaj da je neki list zatvaran zbog nekakve moje karikature? Bilo koji list. Ne mora da bude "Koha ditore".

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li vas to navodi na zaključak da ni tada kada ste vi pomenuli to nije bilo zbog moje karikature?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne, to me ne navodi na taj zaključak. Inspektori Službe državne bezbednosti ispitivali su nekoliko ljudi, raspitujući se o autoru te fotomontaže i pitali su ko je dozvolio da se to objavi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U kom smislu ste vi bili opozicija u odnosu na Rugovu? Vi kažete to u svojoj izjavi da ste bili opozicija u odnosu na Rugovu.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Lično ja sam mislio da se miroljubiva politika mora dinamizirati, da politika miroljubivog otpora po svojoj definiciji znači otpor, aktivni miroljubivi otpor, što znači protesti, blokiranje institucija okupatorske sile, izražavanje energije građana prema slobodi. I ja nikada nisam smatrao da bi dnevne konferencije za štampu mogle zameniti miroljubivi otpor.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A zar i danas tvrdite u svojoj izjavi da je policija brutalno napala Adema Jašarija?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Apsolutno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li znate da je pre toga, pošto ste vi pomenuli i njegovu porodicu, pre toga što vi govorite i nazivate napadom na porodicu policija dolazila da uhapsi Jašarija i da je otišla pošto on nije bio kod kuće, da niko nije dirao porodicu?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ali to ne opravdava njihovo kasnije ubistvo dece.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ništa ne opravdava ubistvo dece, naravno. Pitanje je samo ko je za to odgovoran? A pošto ste vi znali sve što se događa na Kosovu kao novinar i javni radnik upravo u vezi sa Jašarijem, želim da vam postavim nekoliko pitanja. Da li znate da su Adem Jašari, Sulejman Selimi i Hazir Pajazit još septembra 1995. godine napali policijsku stanicu u Podujevu (Podujeve) kada su policajci ubijeni i ranjeni? Da li ste znali za taj događaj?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Niste? A da li ste znali da su nedelju dana kasnije, znači takođe 1995. godine napali policijsku stanicu u Glogovcu (Glogovfc) gde su ubijena dva policajca, a četiri teško ranjena? Da li ste to znali?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: To mi nije poznato. Ali vi možete i detaljnije o tome govoriti i možemo se pitati šta je srpska policija tražila na Kosovu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Šta je srpska policija tražila na Kosovu? Da li to kažete?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je vama poznato da je Kosovo teritorija Republike Srbije?

SUDIJA MEJ: Mislim da ćemo se jako udaljiti od našeg predmeta ako ponovo započnemo sa ovom debatom. Da li želite još nešto reći o gospodinu Jašariju?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li znate da je januara 1996. godine Adem Jašari sa svojom grupom ubio dva policajca koji su radili u Srbici?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Sad se ponovo vraćamo funda-

mentalnom pitanju. A to je kakve to veze ima sa ubistvom dece i masakrom porodice Jašari?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ima veze zbog toga što za to ne snosi odgovornost policija. A ja vam nabrajam čitav niz zločina koje je počinio Jašari zbog kojih je policija došla da ga uhapsi. Da li znate da su ubili Skendera Gašija (Skender Gashi) iz Glogovca 1997. godine jer je radio u policiji? Da li znate za taj događaj?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne znate. A da li znate da su iste godine ubili 20 ljudi u jednoj svojoj intenzivnoj terorističkoj aktivnosti? Da su ubijena na primer braća Krueziju (Kruesiu) sa svojim sinovima u selu Šašare (Shashare) blizu Kijeva (Kijeve) na području Drenice?

SUDIJA MEJ: Da li znate bilo šta u vezi s tim?

SVEDOK SUROI: Ne znam, još uvek mi nije jasno kakve to veze ima sa ubistvima Jašarijevih.

SUDIJA MEJ: Ukoliko želite izneti tvrdnju o događaju koji je razmatran na vašem sastanku, a to je ubistvo Jašarijevih, vi to možete učiniti. Međutim, ovaj svedok vam ne može pomoći o pozadini ovih događaja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: A da li znate, pa reč je gospodine Mej da je ovde reč o jednom veoma, veoma velikom zlikovcu koji je počinio ogroman niz krivičnih dela, ubistava Srba i Albanaca, te je prema tome sasvim logično da je policija došla da ga uhapsi. A ceo se događaj svodi na sukob koji je izazvan prilikom njegovog hapšenja. Na primer, ta braća Krueziju ako se sećate su bili veoma bogati.

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Vi znači tvrdite prvo da je on bio zlikovac, odnosno kriminalac. To je nešto o čemu ovaj svedok ne

može govoriti. Ukoliko vi imate neke dokaze o tome vi ćete sigurno te dokaze nama i dati. Svedok lično nije tamo bio prisutan, ali budući da je o tome govorio u svom iskazu, mi ćemo vam dozvoliti da mu o tome postavljate pitanja. Međutim, gospodine Suroi, na osnovu informacija koje ste vi dobili o tome, da li se ovde radilo o tome, da li je ovde iznesena tvrdnja da je policija došla da uhapsi gospodina Jašarija i da je onda došlo do sukoba. Da li nam možete nešto reći o tome?

SVEDOK SUROI: Ja nemam nikakve sumnje da je srpska policija otišla tamo da uhapsi gospodina Jašarija. Gospodin Jašari je bio pobunjenik, pobunio se protiv vlade koju je smatrao ilegalnom i nelegitimnom. Isto tako uopšte ne sumnjam da je tamo korišćeno oružje. Međutim, moje pitanje osuđenom u Beogradu bilo je zašto grupi nezavisnih forenzičkih stručnjaka iz neutralne zemlje nije dozvoljeno da dođe i da proverí ko je zaista ubio Jašarijeve. To nema nikakve veze sa sukobom između dveju naoružanih snaga kao takvih, nego sa humanitarnim pravom koje predviđa da civili budu zaštićeni u slučajevima sukoba.

SUDIJA MEJ: Prema vašim informacijama, šta se dogodilo kad je policija došla da uhapsi gospodina Jašarija?

SVEDOK SUROI: Prema iskazu jednog od članova porodice, veliki broj pripadnika specijalnih policijskih snaga napravili su opsadu njihovog imanja i počeli su nasumično da pucaju. Tom prilikom ubili su skoro sve pripadnike porodice uz izuzetak jednog malog broja koji je preživeo i otišao, odnosno pobegao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li znate iz tih informacija da je Jašari pucao na policiju, čak da je ubijen policajac od njegove vatre i vatre njegovih saradnika koji su bili u kući? Da li to znate?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Nisam upoznat sa tim, ali ne sumnjam u to jer se radilo o sukobu dve oružne strane.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne sumnjate u to da su Jašari i njegovi pucali na policiju.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne, ne sumnjam u to.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li vam se čini logično da, ako se zna za nekoga, izneo sam vam nekoliko primera, ali me je gospodin Mej prekinuo da iznosim ostale primere gde je Jašari ubijao?

SUDIJA MEJ: Ne, nećemo ponovo da se bavimo time. On ne može da odgovori na ta pitanja. Vi možete kad dođe za to vreme pred nas da iznesete takve dokaze, ali nema svrhe da o ovome ispitujete ovog svedoka. Molim vas da nastavite dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li znate da ova ovde institucija, uključujući tužioca raspoláže izjavom Albanca svedoka, zaštićenog svedoka, doduše, koji kaže doslovce da su članovi porodice hteli da izađu i molili njega da izađe da se preda, da je on sam ubio Hamzu Jašarija (Hamza Jashari) zato što je hteo da izađe da se preda, da je ubio još neke članove porodice koji su hteli da izađu?

SUDIJA MEJ: Nema svrhe ovo iznositi svedoku osim ako on o tome nešto ne zna. Da li znate nešto o ovome?

SVEDOK SUROI: Ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li znate da je sin Adema Jašarija koji je preživeo incident rekao pripadnicima OVK to što se dogodilo, a oni su mu rekli da nikada nikome ne priča jer je njegov otac heroj za svoj narod i da to mora ostati tajna.

SUDIJA MEJ: Ne, ne, ja ću ovo da zaustavim. Molim vas da pređete na sledeću temu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li znate šta o terorističkim aktivnostima drugih grupa Hašima Tačija, Selimija, braće Selimija itd., da li išta o tome znate?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li znate da postoje dokazi o tome i to iz albanskih izvora koji su dostupni ovom sudu jer sam ih i ja tako dobio, da su oni sami organizovali vlastite napade na mirna albanska sela da bi prikrili neke svoje zločine i za to optužili policiju? Da li nešto znate o tome?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Pitate me o stvarima o kojima nisam ništa čuo niti pročitao, niti sam ih sam uradio.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li primećujete da, kada je reč o zločinima albanskih terorista, vi ne znate ništa pošto niste bili prisutni, što verujem da niste bili prisutni jer niste terorista, ali veoma dobro znate o navodnim zločinima srpske policije kojima takođe niste prisustvovali, ali tu raspolažete informacijama? Da li pravite neku razliku u ta dva slučaja?

SUDIJA MEJ: Da li možete da odgovorite na ovo pitanje ili ne?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Moj lični stav je uvek bio i ostaje da je organizovana snaga koja ima lanac komande i uživa institucionalnu podršku od države u tom trenutku sprovodila ideologiju ili plodove ideologije uspevajući da ubija civile, i to je bio slučaj srpske policije na Kosovu. Kad bih ja imao bilo kakve informacije u vezi s nekom albanskom grupom koja bi na osnovu nekakve ideologije sprovodila nasilje protiv civila, ja bih otvoreno govorio na isti način i protiv takve grupe.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja vam upravo iznosim podatke kojima raspolaže ova institucija, da je Hašim Tači ubijao albanske civile i u interesu likvidacije lojalnih građana ili pripadnika policije koji su bili Albanci ili bogatih ljudi koje je želeo da opljačka. O tome postoje dokazi.

SUDIJA MEJ: To je sve vaš slučaj. O tome što tvrdite, možete podneti dokaze ako njima raspolazete, ali vam ne pomaže da to predočavate ovom svedoku. U svakom slučaju teško je, kako se može time opravdati ono što se navodno desilo. Prema tome, molim vas da pređemo na sledeću temu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, svedok je novinar, javni radnik, po onome što izjavljuje ovde poznato mu je sve što se događalo na Kosovu. Ispada da mu jedino nisu poznati zločini albanskih terorista, čak ni oni izvršeni protiv albanskih civila.

SUDIJA MEJ: Vi ste izneli taj komentar, a sad vas molim da nastavimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja sam postavljao pitanja o tim događajima na koja svedok stalno odgovara da ne zna ništa, samo se o tome radi. Ko je stajao iza talasa terorizma koji je eskalirao 1998. i 1999. godine?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Beogradski režim, zato što se radi o državnom terorizmu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja govorim o terorističkim aktivnostima ljudi sličnih Tačiju, Ademu Jašariju i ostalima koji svakako nisu predstavljali to što vi tako nazivate beogradskim režimom, već kriminalce koji su ubijali i Srbe i Albance, i policajce i poštare i šumare.

SUDIJA MEJ: Mi smo već čuli za to, gospodine Miloševiću, mi smo čuli vaše navode. Vi ste u brojnim prilikama to rekli i to nam ništa neće pomoći da to i dalje iznosite. Ako imate još pitanja u vezi sa svedočenjem ovog svedoka, onda ih postavite inače ćemo ovo unakrsno ispitivanje da završimo, zato što je besmisleno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja imam još mnogo pitanja, ne znam samo zašto mi ne dozvoljavate da ih postavljam. Navodili ste sastanke Bakalija sa predstavnicima Državne bezbednosti,

uz tvrdnju da je on dobio pretnje kako će biti identifikovana čisto albanska sela i uništena ako albanska strana ne pristane na neke zahteve. Ne znam o kojim se zahtevima radi. Da li vi to tvrdite?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja sam preneo reči posrednika da su etnički homogena albanska sela već identifikovana i da ako dođe do bilo kakve eskalacije, to su učesnici na sastanku shvatili kao pretnju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I sami kažete u svojoj izjavi da ste bili iznenađeni nečim takvim. Da li vam se činilo verovatnim da neko može da prethodi uništavanjem sela, a pogotovu da to objašnjava time da će identifikovati albanska sela, kada je opštepoznata stvar svakome na Kosovu da postoji stotine albanskih sela? Nema potrebe da se ona identifikuju. To je realnost, životna činjenica, i nikome nije potrebno da bi ustanovio te činjenice.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja nisam bio nimalo iznenađen, pošto sam iz rata u Bosni i Hrvatskoj to naučio, znao sam da će rat biti podjednako genocidan i na Kosovu. Ja sam čuo za identifikaciju. Nisam rekao da će biti identifikovana već sam identifikovano shvatio kao nešto što bi bilo u smislu vojnih operacija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste govorili sada u svojoj izjavi da je cilj bila nezavisnost Kosova na osnovu prava na samoopredeljenje. Da li Albanci imaju svoju nacionalnu državu u vidu Republike Albanije?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, građani Albanije imaju svoju državu, a građani Kosova bi isto tako hteli svoju državu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li smatrate da pravo nacionalne manjine na samoopredeljenje postoji bilo gde u svetu i međunarodnom pravu, koja živi u susednoj državi kao što Albanci na Kosovu žive u susednoj državi, susednoj Republici Albaniji?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: U ovom slučaju osnova za politiku nije primena srpske doktrine u čijem je sačinjavanju učestvovao i optuženi, i prema kojoj teritorija gde živi srpsko stanovništvo, dakle u skladu sa teritorijom na kojoj živi srpsko stanovništvo. Mi

govorimo o samoopredeljenju u okviru raspada federacije. Jugoslavija se sastojala od konstitutivnih jedinica i kada je došlo do raspada federacije, mi smo smatrali i još uvek smatramo da mi na Kosovu imamo pravo na sopstveni pogled na svoju budućnost.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, taj vaš stav je poznat. Ja sam vas pitao da li znate da nigde ne postoji pravo nacionalnih manjina na samoopredeljenje, da postoji pravo naroda na samoopredeljenje. Ali da idemo na drugu temu. Vi ste rekli da ste posle sastanka sa mnom naišli na prehrambenu blokadu Kosova. Odakle vam uopšte ideja o prehrambenoj blokadi Kosova? Rekli ste nam čak da vam nije poznato ni kako je to objašnjeno, to što se u stvari nikada nije ni desilo?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: U roku od nedelju dana između 15. do 22. znači, posle našeg prvog sastanka sa srpskim režimom, administrativne mere na Kosovu su ometale dolazak hrane iz Srbije. Ljudi su odmah primetili nedostatak; nestašicu mleka, brašna i u određenoj meri šećera, ali najočiglednija je bila nestašica mleka. Ja nisam osoba koju treba pitati o toj blokadi. Treba o tome da pitate ljude iz Beograda.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A recite mi koliko je po vašem tvrđenju trajala ta prehrambena blokada, to što nazivate prehrambenom blokadom?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Tokom te nedelje na kraju prvog sastanka, primećeno je da je jedan dan posle toga čitava stvar malo popustila.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li znate koliko se puta dešavalo da nema mleka u Beogradu ili da nema mleka u nekim drugim gradovima Srbije, naravno dovoljne količine i tako dalje? Kako možete da trenutnu nestašicu ili smanjenu ponudu nekog artikla proglašavate prehrambenom blokadom?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Zato što su kamione sa hranom ometali policija, carina ili u stvari finansijska policija na granici između Kosova i Srbije, to jest nekoliko kilometara pre granice

u selu Rudari (Rudari) i to je dokumentovano. Kamioni su čekali. Nije to da tih artikala nije bilo, već je to bilo zbog toga što kamionima nije bilo dozvoljeno da uđu na Kosovo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li vam je palo na pamet kad ste sad pomenuli finansijsku policiju i tako dalje, da se radi o kontroli isporuke raznih proizvoda radi suzbijanja utaje poreza i prihoda o kojima se brine finansijska policija, a ne o prehrambenoj blokadi?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Čudno je kako su isti policajci dozvolili tim istim kamionima da uđu posle nedelju dana.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa pretpostavljate valjda kad su izvršili kontrolu tereta i dokumenata, i potvrda o plaćenim porezima, da nisu imali razlog da ne dozvole da uđu. A drugo, da li vam pada na pamet da ta prehrambena blokada ne bi mogla da pogodi ne samo Albance, nego bi morala da pogodi i Srbe, i Turke i Rome, i Egipćane i Muslimane, dakle sve stanovnike Kosova?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Albanci su bili 90% stanovništva Kosova, tako da bi to pogodilo većinu. U međuvremenu neke druge državne organizacije su organizovale snabdevanje osnovnim artiklima za srpsko stanovništvo, a kasnije su se pojavili krizni štabovi koji su delili ne samo hranu, već i oružje srpskom stanovništvu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ovde nije reč o snabdevanju, ovde je reč o trgovini. Da li vam je uopšte blizu pameti da bi neko mogao da blokira, da Vlada blokira trgovinu na jednom delu svoje teritorije, normalan protok robe, novca, trgovinu, prodaju i tako dalje?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Vrlo je to jasno zato što nisu bili normalni uslovi niti se radilo o normalnoj državi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vam to liči na onu izmišljotinu svojevremeno o jednonacionalnom trovanju po školama?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Te dve stvari nisu direktno povezane jedna s drugom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Tačne su otprilike i ova druga, koliko je bila tačna i ona prva. Govorili ste o sukobu u rejonu Dečana. Da li vi kao novinar bar imate uvid u izjave koje je davao Ramuš Haradinaj upravo imenujući Dečane, Prilep i tako dalje, taj deo teritorije gde je govorio da sve treba prevrnuti naglavačke, da treba izvršiti napade na sva ta mesta, pucati iz svih tih mesta i tako dalje? Da li znate bar za te njegove izjave ako ne znate za konkretne događaje?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ne znate ništa o tome ko je izazvao blokade magistralnog puta dole u Metohiji, niti za masovne terorističke akcije koje su tada u rejonu Dečana izvođene?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne sumnjam, da je bilo oružanih sukoba između jedinica OVK i policije, međutim moja najveća briga je bila to kako se mogu civili zaštititi za vreme ovog oružanog sukoba. Nešto što me je veoma brinulo je bilo uspostavljanje jednog sanitetskog koridora širine pet kilometara, koji su uvele srpske vlasti na granici između Kosova i Albanije. Kompletno civilno stanovništvo je bilo izbačeno iz svojih kuća od strane srpske policije i vojske. Tih kritičnih dana u maju i početkom juna ja sam se uglavnom brinuo o tome kako zaštititi te civile koji su bili izgubljeni negde po šumama i planinama između Albanije i Kosova.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Predlažem da ako je moguće, kraće odgovarate na pitanja jer vreme leti. A da li znate da su preko te granice, koja je dakle bila pod kontrolom vojske i policije prelazili veliki konvoji švercovanog oružja iz Albanije u svrhu naoružavanja UČK i terorističkih aktivnosti na Kosovu i Metohiji?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne sumnjam da ako su pobunjenici mogli da negde kupe oružje, da bi ga tamo i kupili. Međutim, ovo je mesto bilo najbliže.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li znate za događaje, na primer, kad se OVK povukla iz Junika i prešla u Albaniju da je povela sa sobom celo civilno stanovništvo sela da im bude živi štit do

granice, a onda kad su je prešli, da su to stanovništvo vratili nazad u selo, u Junik. Da li znate za taj događaj?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne znam. To je vaše tumačenje. Ja sam za vreme rata obišao Junik i u to vreme većina civilnog stanovništva je već bila izmeštena iz Junika, a neki stanovnici koji su iz okolnih sela bili proterani od strane srpskih snaga našli su sklonište u Juniku, a odatle su išli za Albaniju. Civilno stanovništvo se jako plašilo srpske policije i vojnih operacija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znete li zašto su pripadnici UČK uzeli kao živi štit civile, da je to bilo zato što su znali da policija neće pucati ni na teroriste, ako postoji opasnost da budu povređeni civili i da su oni znali za tu naredbu, i da su ih samo zato uzimali za živi štit? Da li vam je to poznato?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja u to ne verujem. Broj ubijenih na Kosovu, broj ubijenih Albanaca među naoružanim albanskim pobunjenicima je bio mnogo manji od broja civila koje su ubile srpske snage. Ovo ukazuje na neselektivnu prirodu njihovih operacija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pošto ste sad pomenuli broj i uzeli ga kao argument, recite, molim vas, koliko je Albanaca poginulo na Kosovu u tim sukobima?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne mogu da dam konačnu brojku, zato što ona još nije objavljena, ali bitan je odnos.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, ali kad uzimate broj i ispostavite ga kao argument, pretpostavljam da imate predstavu o tom broju koji uzimate kao argument, da ga ne upotrebljavate napamet.

SUDIJA MEJ: Ovo je uopštena debata. Molim vas da se vratimo na dokazni postupak.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, vратиćemo se. Ja pratim izlaganje svedoka pa mu zato postavljam pitanja. Mislim da je

to sasvim logično. Predstavili ste članove Vlade koji su dolazili na sastanak u Prištinu, pa i članove delegacije koja je bila u Rambujeu kao idiote. Naime, objasnili ste da oni čak nisu ni znali zašto su došli, da potpredsednici i članovi Vlade koji su bili u delegaciji nisu znali o čemu razgovaraju. Da su članovi delegacije u Rambujeu po celu noć pijančili i pevali, i da je šef delegacije Milan Milutinović, to ste vi rekli, izjavio u Rambujeu kako on ništa ne može da odluči, da mora da pita mene i da ta delegacija u stvari tamo nema šta da traži. Dakle, sve ste to rekli. U čemu je stvar, molim vas? Da li zaista možete da na takav način predstavite delegaciju Vlade Srbije i Jugoslavije koju su činili članovi Vlade u razgovorima sa vama i vašim kolegama u Rambujeu i u Prištini? Da li stvarno možete reći da su to bili idioti?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja nisam upotrebio reč "idiot". Mislim da sam rekao da osim uskog kruga, na vrhu Šainović, Marković, Štambuk, pa kasnije i Milutinović, da većina delegacije nije znala o čemu se radi na toj konferenciji. Kad je pak reč o pevanju, to je njihov problem. Problem delegacije je što su oni pili i pevali. Ja sam ih čuo kako pevaju vlastitim ušima. Kad je reč o Milutinoviću, ja nisam rekao da je on to rekao meni, već da je on to rekao posrednicima i ja samo prenosim ono što su posrednici rekli meni. Milutinović je očigledno rekao da on ne može da donosi odluke.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ta delegacija bila je sastavljena od predstavnika svih nacionalnih zajednica koje žive na Kosovu, da li vam je to poznato?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Nacionalno gledano, oni su bili pripadnici različitih nacionalnih grupa. Politički gledano, svi su oni bili uz vladajuću stranku. Politički identitet bio je mnogo važniji od njihovog nacionalnog identiteta. Oni su bili uključeni u politiku koja je u Srbiji trajala više od deset godina i kojom su stvoreni takozvani pošteni Albanci, takozvani pošteni Turci i tako dalje, i to su bili ljudi koji su se pomirili sa beogradskim režimom. U američkoj literaturi to se zove sindrom "Čiča Tome".

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je ta politika kojoj se vi očigledno rugate izražavala stav o nacionalnoj ravnopravnosti svih nacionalnih zajednica koje žive na Kosovu?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Sve je to bio oblik jednakosti orvelovske vrste u kojoj su svi bili jednaki, ali je beogradski režim bio više jednak od svih drugih. To je bila ideologija te države.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, na Kosovu gde ne sporite da žive i Srbi, i Albanci, i Turci, i Muslimani, i Goranci, i Romi, i Egipćani, dakle delegacija komponovana od svih njih je orvelovska, a delegacija vaše strane koja je komponovana isključivo od Albanaca je demokratska. Je li to vaš stav?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Delegacija koja je predstavljala većinu Albanaca na Kosovu imala je daleko bolju viziju budućnosti i ona je u Rambujeu bila privržena daleko većim pravima za manjine nego što su to međunarodni posrednici predviđali. Kvote za prava manjina bile su povećane i to u smeru pozitivne diskriminacije i to na način koji je predstavljao novost u Evropi, i to je bila vizija albanske delegacije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kako se to izražava mi vidimo danas, u kosovskoj realnosti, u kojoj ni za koga osim za Albance nema mesta?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Od 120 mesta, u Skupštini Kosova 20 mesta rezervisano je za Srbe, iako oni čine tek 5% stanovništva.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I to su oni koje uz vojničku pratnju i teško obezbeđenje dovode na sednice tog takozvanog?

SUDIJA MEJ: Sada se udaljavamo od optužnice, hajde da se vratimo na iskaz.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da se vratimo na Rambuje. Te dve delegacije, ta vaša demokratska i ova srpsko-jugoslovenska,

multinacionalna, nikada nisu pregovarale u Rambujeu. Je li to tačno ili nije?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Upravo suprotno. Mi smo pokušali da pregovaramo tokom tog celog perioda i to na osnovu mehanizama koji su tamo bili izneti na sto, a koji su se zasnivali na posredovanju stručnjaka i na njihovom pravnom savetu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da budemo načisto, zbog javnosti pošto je to što vi kažete prilično ovako nejasno, osim za onog ceremonijalnog sastanka, da li su ikad dve delegacije sele za sto jedna preko puta druge da razmatraju pitanja koja je trebalo da budu predmet pregovora ili ne?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne, zato jer je postojao mehanizam prema kojem smo mi trebali samo da razmenjujemo dokumente. Nije bilo potrebe za dekorativne ili protokolarne sastanke. Radilo se o radnim pregovorima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znači, delegacije koje je trebalo da međusobno pregovaraju nikada se nisu srele da međusobno pregovaraju, jer da su se srele kako sada kažete to bi bilo samo u dekorativnom ili protokolarnom smislu. Da li je tako?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Postojao je veliki broj dokumenata kroz koje je trebalo proći, pa bi bilo nemoguće u tom formatu ništa raspraviti na ozbiljan način.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, vaš list "Koha ditore" je objavio ceo tekst Sporazuma iz Rambujea, ja sam ga imao u rukama, upravo vaš list pre nego što je održan sam sastanak. Da li se bar toga sećate, jer to je vaš list?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Mi smo objavili veći broj pripremljenih nacрта za Rambuje, uključujući i onaj koji spominjete. Sporazum iz Rambujea, osnovni dokument je objavljen nakon što je završena konferencija u Parizu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kako vi tumačite da vaš list "Koha ditore" objavljuje sporazum pre nego što je bilo teoretske

mogućnosti da on bude donet, znači pre samog sastanka i istovremeno da se delegacije koje je trebalo da postignu taj sporazum nikada nisu srele da o njemu svi razgovaraju? Kako te dve činjenice vi možete da objasnite?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne mogu ih objasniti jer vi grešite. "Koha ditore" nije objavila sporazum koji je postignut u Rambujeu. "Koha ditore" je objavila u više brojeva nacрте, nacрте koji su dati obema stranama u jesen 1998. godine pre pregovora. I tokom 1999. godine mi smo objavili nacрт, odnosno radnu verziju u kojoj se iznosilo uglavnom u crtama, osnovom nacрту dokumenta iz Rambujea. Međutim, sam sporazum iz Rambujea objavljen je tek nakon konferencije u Rambujeu, a ne pre konferencije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Konačni dokument je objavljen posle konferencije, a taj radni o kome vi govorite koji ste vi u celini objavili gotovo se uopšte ne razlikuje od tog konačnog. Vi ste objavili kompletan tekst sporazuma, njegovu sadržinu ste u celini objavili. Jeste li ili niste?

SUDIJA MEJ: Svedok je rekao da je objavio pripremnu radnu verziju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ta radna verzija i konačna verzija se jako malo razlikuju. A vaše objašnjenje ovog drugog elementa?

SUDIJA MEJ: Da li je to tačno, gospodine Suroi?

SVEDOK SUROI: Ne, to je čak i teoretski nemoguće da ne dođe do promena, jer ukoliko pregovori traju tri nedelje, tokom te tri nedelje se dokument u značajnoj meri promenio.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je logično objašnjenje u načelu. Ali u ovoj konkretnoj stvari dobro znate da taj štampani list "Koha ditore" postoji, pa se može uporediti. Ali niste objasnili ovo. Kažete da su pregovori trajali tri nedelje. Kako za tri nedelje

baš ni jedan jedini put te dve delegacije koje treba da postignu sporazum nisu sele da razgovaraju o postizanju sporazuma?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Nije bilo mnogo spremnosti na jednoj strani, to je prvo. A drugo, nije bilo veoma produktivno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Na čijoj strani nije bilo spremnosti? Ni na jednoj strani?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Sa naše strane, jer nismo smatrali da bi to bilo plodonosno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, delegacije se nisu srele, zato što vaša strana nije htela da pregovara sa srpskom delegacijom?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Isto tako i zato jer je to bio oblik mehanizma koji je unapred utvrđen i kojeg su utvrdili posrednici, a to su bili američki ambasador, predsednik EU i ruski ambasador.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hoćete da kažete da je to bilo po sistemu uzmi ili ostavi, ono što treba da nametne grupa američkih posrednika?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Apsolutno ne. Dokument je prošao kroz razne promene tokom pregovora i tu se nije radilo samo o američkom ambasadoru, tu je bio ambasador Evropske unije i ambasador Majovski (Majowski), predstavnik Ruske Federacije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi dobro znate da ambasador Majovski, predstavnik Ruske federacije nije hteo da potpiše dokument.

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Nije bilo nikakve potrebe da on to potpisuje, strane su trebale potpisati koje su pregovarale, a ne ambasador.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U detalje forme, ali je bilo jasno i stavljeno javno na znanje da on, odnosno da Ruska Federacija ne stoji iza sporazuma u Rambujeu, pogotovu onih delova koji

su se ticali prava NATO-a da u faktičkom smislu okupiraju Jugoslaviju. Da li se toga sećate jer ste bili prisutni?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da, apsolutno. U Dejtonu je već napravljen presedan, a tamo ste vi učestvovali, tamo takođe Rusija nije potpisala vojni aneks zbog principa neučestvovanja u operacijama NATO-pakta. Prema tome, tu ne postoji nikakvo nepodudaranje, ministar inostranih poslova Ivanov (Ivanov) je to objasnio.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Naprotiv. Postoji vrlo veliko podudaranje, s obzirom da je to bilo s političkog stanovništva neprihvatljivo. Nije bila stvar da oni ne učestvuju već da se protive okupaciji Jugoslavije. Je li tako ili nije?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ja ne vidim kako je to relevantno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa vrlo je relevantno, ali dobro, to ćemo ostaviti ambasadoru Majovskom da svedoči ovde. Rekli ste da srpska strana nije želela da se pregovori vode u Beogradu, što nije tačno, a sami ste sebe demantovali usmenim objašnjenjem ovde koje sam slušao danas pre podne, da su reakcije zbog vašeg odlaska u Beograd bile vrlo neprijatne, da ste skoro osuđeni za izdaju, zato što ste išli u Beograd od strane vaših krugova u Prištini. Je li to bio glavni razlog što vi niste hteli da idete u Beograd?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Oni koji su nas optuživali predstavljali su manjinu. Međutim, mislim da ste pogrešno shvatili. Upravo suprotno, mi smo insistirali na tome da idemo u Beograd, a beogradska delegacija je insistirala da se sledeći sastanak održi u Prištini.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Beogradska delegacija je negođovala što mora da vam ide na noge u Prištinu, i što vi ne dođete u Beograd. Da li vam je to poznato ili nije?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Oni nisu odavali takav utisak, suprotno, oni su insistirali da se sledeći sastanak održi u Prištini.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Tu se očigledno ne možemo sporazumeti pa možemo da idemo dalje, jer je to lako ustanoviti. Napisali ste u izjavi da ste objavljivali kritičke članke protiv mene, ali da vam nije bilo dozvoljeno da ih objavljujete u listu "Bujku". To piše u vašoj izjavi. To nije sporno. Ko vam nije dozvolio da objavljujete u "Bujku", da li sam ja kontrolisao "Bujku" možda?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne vidim kako te dve stvari mogu biti povezane. No, ja sam nastavio da pišem kritičke članke protiv vas u mnogim drugim novinama. Ja se u načelu nisam slagao sa uredničkom politikom lista "Bujku" i meni to nije predstavljalo neki veliki problem. A odgovor na vaše pitanje je ne, vi niste imali kontrolu nad listom "Bujku".

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U vašoj izjavi izgleda maltene kao da jesam, jer kažete nije vam bilo dozvoljeno da objavljujete u "Bujku", niste rekli, niste objavljivali u "Bujku" što se ne slažete, nego što vam nije bilo dozvoljeno. Nema potrebe da citiram izjavu, to ste svakako rekli. Zašto ste se povukli 1992. godine iz političkog života, rekli ste da ste do tada bili u tom pokretu mladih parlamentaraca sa Kosova?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Ne znam na koji je način to relevantno, ali ću vam odgovoriti. Političke stranke trebale su postojati unutar parlamentarnog konteksta. Na Kosovu, vaša vlastita vlada nije dozvolila sazivanje skupštine i održavanje normalnog demokratskog, parlamentarnog života. U tim okolnostima, a isto tako u želji da se vratim svojoj profesiji, odlučio sam se na taj korak. Vratio sam se svojoj profesiji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li je vama poznato to da ste bojkotovali sve izbore na Kosovu po vašoj sopstvenoj odluci i da je relativno mali procenat Albanaca, samo onaj koji nije hteo da sluša diktat vaših političkih lidera, izlazio na sve izbore koji su se održavali na republičkom i saveznom nivou, na lokalnom nivou za opštinsku vlast, i tako dalje?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Da. Naime, te izbore organizovala je okupatorska sila.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle vi legalne, državne organe tretirate kao okupatorsku silu?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Od 1989. godine Srbija je na Kosovu napravila anšlus. Konačnim ukidanjem kosovske autonomije 1989. godine Srbija je raspustila jugoslovensku federaciju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li vam je poznato, to što vi govorite i nazivate "anšlusom", da su bile ustavne odluke o kojima se izjašnjavala i skupština Kosova i skupština Srbije i da su u to doba na svim rukovodećim položajima i na Kosovu i u Jugoslaviji bili Albanci u Srbiji?

SVEDOK SUROI – ODGOVOR: Skupština koja je formalno to podržala, ako tako to možemo nazvati, skupština koja je formalno podržala te promene bila je opkoljena policijskim snagama, uz mere vanrednog stanja, uz velike pretnje upućene poslanicima u skupštini. I kao da sve to nije bilo dosta, glasove u toj skupštini dali su čak i ljudi koji uopšte nisu bili pripadnici, članovi skupštine, postoje fotografski dokazi koji to potvrđuju.

SUDIJA MEJ: Sada je vreme da prekinemo sa radom, gospodine Miloševiću, jer je petnaest do dva. Dopustićemo vam da sutra nastavite unakrsno ispitivanje, ali imaćete na raspolaganju još pola sata. To znači da ćete imati skoro 40% vremena više od Tužilaštva. Vi ste tražili više vremena i to vi možete dobiti, međutim, to unakrsno ispitivanje ipak mora u jednom času doći do kraja. Molim vas da se pripremite, dakle, na osnovi tog radnog plana, a zatim ćemo čuti amikuse i dodatna ispitivanja.

TUŽILAC NAJS: Dve stvari.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ali molim da se onda ima u vidu da tih pola sata bude meni stavljeno na raspolaganje, jer svedok troši mnogo više vremena od mene. A može da odgovara na pitanja sa da ili ne. Prema tome, to je vaša odgovornost, a ne moja.

SUDIJA MEJ: To jeste moja odgovornost ili naša odgovornost, bolje rečeno. Meni se čini da on odgovara prilično dobro i ja sumnjam da je on potrošio više vremena od vas. Izvolite.

TUŽILAC NAJS: Samo nekoliko stvari. Mi smo takođe primetili da će uz ovih dodatnih pola sata imati na raspolaganju više vremena od Tužilaštva, meni nije bilo poznato da je optuženi to konkretno zatražio.

SUDIJA MEJ: Mi smo o tome razgovarali, o argumentima jednog od prethodnih dana u sa vezi svedokom.

TUŽILAC NAJS: On je tokom unakrsnog ispitivanja spomenuo nekog zaštićenog svedoka. Mi bismo želeli da nam on na neki odgovarajući, diskretan način, a da se ne prekrši nalog o poverljivosti, kaže koji je to svedok, jer nam to nije jasno na osnovu onoga što je on rekao. Sutra bih želeo da na najbolji način iskoristite preostalo vreme, pa ćemo prvo ispitati svedoka 92bis pod brojem četiri, a zatim možda još dva druga. I ja se nadam da ćemo naše pravilo o jednosatnom unakrsnom ispitivanju iskoristiti na takav način, da možemo iskoristiti to vreme na najbolji mogući način i u jutarnjoj sednici ispitati tri svedoka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Koja su to još dva druga svedoka? Mogu li da znam koja su to još dodatna dva druga svedoka?

SUDIJA MEJ: Da, da, recite mu.

TUŽILAC NAJS: To su brojevi, jedan ,dva i četiri na našem popisu.

SUDIJA MEJ: Gospodine Suroi, molim da se sutra vratite ovamo ujutru u 9.00 h. Molim ustanite.

Završeno u 13.47 h. Nastavak rada u petak 19. apila u 9.00 h.